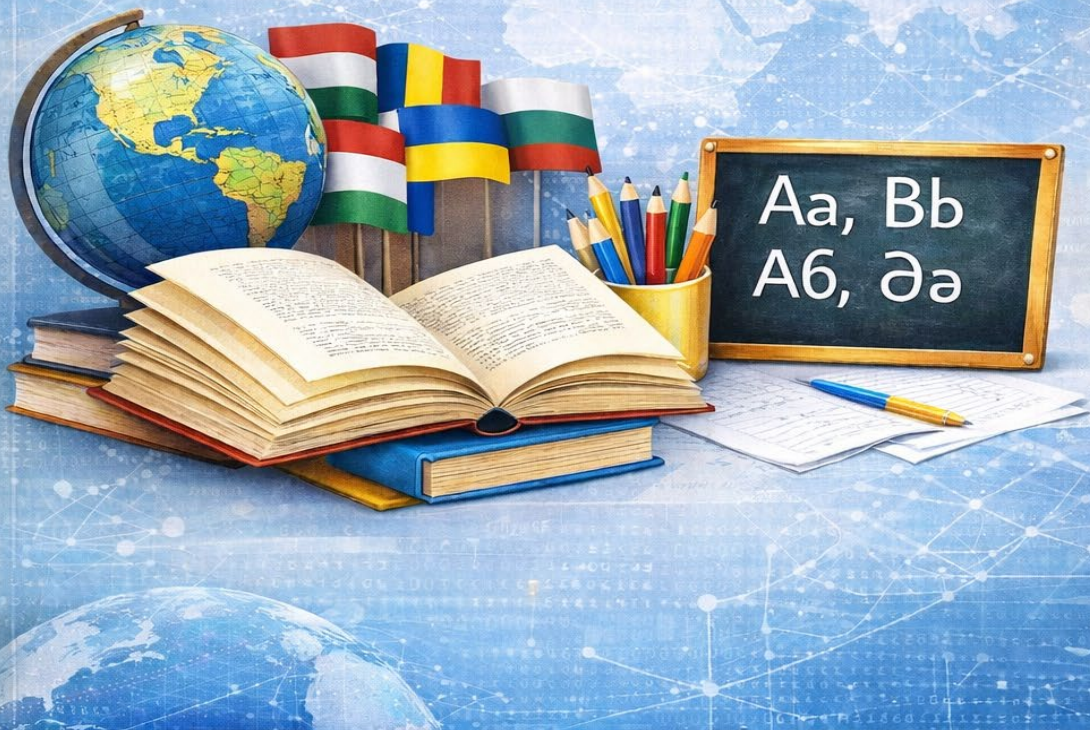

Світлана РОМАНЮК
Оксана КОСТАЩУК

Методика навчання **УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ** як державної

В ШКОЛАХ З мовами навчання
національних меншин

Навчально-методичний посібник

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

С.З. Романюк
О.І. Костащук

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ В ШКОЛАХ З МОВАМИ НАВЧАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Навчально-методичний посібник

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2026

УДК – 376-054.57].016:811.161.2(075.8)

Р 697

Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 4 від 30.03.2026р.)

Рецензенти:

Вітюк В.В. – доктор педагогічних наук професор кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Шквир О.А. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Романюк С.З., Косташук О.І.

Р 697 Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин: навч.-метод. посіб. / С.З. Романюк, О.І. Косташук. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2026. 128 с.
ISBN 678-617-8703-69-1

Навчально-методичний посібник містить матеріали для підготовки до навчальних занять і самостійного вивчення здобувачами освіти ключових питань змісту з курсу «Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин».

Для студентів та викладачів педагогічних закладів освіти, вчителів закладів загальної середньої освіти.

УДК– 376-054.57].016:811.161.2(075.8)Р697

ISBN 678-617-8703-69-1

© Романюк С.З., Косташук О.І., 2026

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Зміст навчальної дисципліни «Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин»	6
РОЗДІЛ I. Теоретичні засади та організація вивчення дисципліни «Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин».....	9
1.1. Навчально-тематичний план дисципліни «Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин».....	9
1.2 Змістовий модуль 1. Актуальні проблеми навчання української мови як державної	22
➤ <i>Тематика та зміст лекційного курсу</i>	
➤ <i>Питання для обговорення</i>	
➤ <i>Теоретичний коментар до теми</i>	
1.2 Змістовий модуль 2. Методика вивчення української мови як державної.....	29
➤ <i>Тематика та зміст лекційного курсу</i>	
➤ <i>Питання для обговорення</i>	
➤ <i>Теоретичний коментар до теми</i>	
РОЗДІЛ II. Методичне орієнтування до навчальних занять з курсу «Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин» (методичні поради)	43
Змістовий модуль 1. Актуальні проблеми навчання української мови як державної.....	43
Змістовий модуль 2. Методика вивчення української мови як державної.....	59
РОЗДІЛ III. Дидактичні матеріали до навчальної дисципліни «Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин».....	85
Додатки.....	118

ПЕРЕДМОВА

«Українська мова – це не просто мовний код. Це мова, яка має єднати нас, незалежно від того, з яких ми культурних чи етнічних середовищ. Вона дає нам можливість знаходити спільну мову в нашій різноманітності...»

Петро Яцик

Суспільно-політичні та культурно-освітні трансформації, які відбуваються на сучасному етапі в Україні актуалізують питання утвердження української мови як державної та забезпечення рівного доступу до якісної мовної освіти усіх здобувачів освіти незалежно від мови їхнього повсякденного спілкування. Оскільки Україна за складом населення є багатонаціональною державою, функціонування в ній української мови має забезпечуватися в усіх галузях суспільного життя на всій території. Крім того, володіння державною мовою є необхідною умовою для успішної реалізації кожної особистості у сучасній Україні. Здатність послуговуватися мовою у всіх сферах суспільного буття – це не просто мовна компетенція, це вияв патріотизму, гордості за свою країну та її культуру. Українська мова є основою нашої незалежності, символом єдності та сили нації! Державність мови – це універсальна форма об'єднання людей.

У зв'язку з цим посиленої уваги набуває вивчення української мови в закладах освіти з навчанням мовами національних меншин, на чому акцентують увагу положення Закону України «Про освіту», Концепція «Нова українська школа», Державний стандарт початкової освіти, типові програми з української мови для початкової школи, а також сучасні європейські підходи до мовної освіти, що ґрунтуються на ідеях міжкультурної комунікації, мовної інтеграції, розвитку ключових компетентностей і навчання впродовж життя.

Разом з тим, володіння українською мовою на високому рівні учнями закладів освіти з мовами навчання національних меншин є важливою передумовою їхньої повноцінної інтеграції в суспільство. Державна мова виконує функцію ключового інструменту соціалізації, формування активної громадянської позиції, здійснення безперервної самоосвіти та отримання додаткових освітніх послуг. Крім того,

належний рівень мовної компетентності забезпечує доступ до здобуття вищої освіти, опанування професії та створює умови для успішної самореалізації особистості в різних сферах суспільного життя.

У цьому контексті необхідність створення даного навчального посібника зумовлена потребою науково-методичного осмислення змісту, принципів, методів і технологій навчання української мови як державної в умовах багатомовного освітнього простору, забезпечення готовності майбутніх учителів початкових класів до роботи з молодшими школярами національних меншин.

Мета посібника – висвітлення теоретико-методичних засад навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин, розкриття особливостей формування комунікативної, мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетентностей учнів, а також надання практичних рекомендацій щодо добору ефективних методів, форм і засобів навчання. Особлива увага приділяється формуванню мотивації до вивчення державної мови та розвитку навичок міжкультурного діалогу.

Структура посібника побудована відповідно до логіки професійної підготовки майбутніх учителів і потреб педагогічної практики. У ньому подано теоретичні положення методики: тематику лекційних та семінарських занять, характеристику змісту навчання української мови як державної, перелік питань для обговорення, завдання для самостійної роботи здобувачів освіти та дидактичні матеріали щодо використання ефективних технологій та інтерактивних методів навчання української мови як державної у школах з мовами навчання національних меншин.

Таким чином, запропоноване видання ознайомить здобувачів освіти із загальними підходами до методики навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин, особливостями роботи з молодшими школярами в процесі мовної освіти, плануванням та методичним забезпеченням уроків української мови в школах нацменшин, допоможе студентам розвинути свої фахові уміння і навички, методичну підготовку, здатність самовдосконалюватись, підготуватись до роботи в Новій українській школі.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна *«Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин»* є нормативною дисципліною зі спеціальності АЗ «Початкова освіта» для здобувачів вищої освіти першого бакалаврського рівня, на яку відведено 3 кредити ECTS, що становить 90 годин, вивчається у 7 семестрі.

У процесі засвоєння змісту даного курсу здобувачі освіти продовжують формувати інтегральну та загальні компетентності, вдосконалюють фахові компетентності, набувають системних знань, практичних умінь і досвіду організації навчання української мови як державної в початкових класах закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин. Вони оволодівають навичками застосування інноваційних педагогічних технологій і сучасного дидактичного інструментарію в межах мовно-літературної освітньої галузі, що сприяє підвищенню мотивації молодших школярів до вивчення української мови та забезпечує її ефективне використання в життєво значущих комунікативних ситуаціях.

Мета навчальної дисципліни *«Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин»* – це поглиблення знань студентів із лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін, а також формування їхньої професійної готовності до навчання української мови як державної учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин. Така підготовка передбачає реалізацію компетентнісного та діяльнісного підходів, урахування новітніх концепцій мовно-літературної освіти в Україні та здійснюється в умовах реформування освітньої системи відповідно до засад Концепції Нової української школи.

Завдання:

- *формування професійної компетентності майбутнього вчителя* (ефективне навчання української мови як державної в умовах багатомовного освітнього середовища);
- *опанування теоретичних засад методики навчання української мови з урахуванням специфіки викладання в закладах освіти з мовами навчання національних меншин;*

- *засвоєння сучасних підходів, принципів і методів навчання, що зорієнтовані на формування мовної, мовленнєвої та комунікативної компетентностей учнів початкових класів;*
- *вироблення вміння працювати в умовах білінгвального та полікультурного середовища, з урахуванням міжмовної інтерференції та особливостей рідної мови учнів;*
- *розвиток готовності до впровадження інноваційних педагогічних технологій та використання цифрових ресурсів у процесі навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин;*
- *виховання поваги до української мови як державної, формування громадянської та міжкультурної компетентності.*

У результаті вивчення курсу здобувач освіти повинен:

а) знати:

- *концептуальні положення, мету, завдання, зміст навчального курсу української мови як державної для закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин;*
- *актуальні проблеми методики навчання української мови як нерідної/іноземної;*
- *специфічні методи, прийоми, засоби й інноваційні технології навчання української мови як державної;*
- *зміст і вимоги типових навчальних програм з української мови для 1–4 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин, а також особливості підручників, навчальних посібників і навчально-методичних комплексів, призначених для їх практичної реалізації;*
- *особливості моделювання і конструювання освітнього процесу відповідно до положень Державного стандарту початкової освіти з використанням сучасних педагогічних технологій навчання української мови як нерідної/іноземної;*
- *засоби активізації й інтенсифікації навчальної діяльності учнів у процесі засвоєння української мови в закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин;*
- *особливості (фонетичні, графічні, орфографічні, лексичні, морфологічні, синтаксичні й пунктуаційні) рідної мови учнів – представників національної меншини;*

- труднощі у засвоєнні й використанні української мови як державної за умов близькоспорідненого й різнобічного білінгвізму та шляхи їх запобігання.

б) вміти:

- здійснювати узгодження змісту навчального матеріалу з української мови як нерідної / іноземної з базовими теоретичними положеннями психології, педагогіки та мовознавства;
- проводити інтегровані уроки з урахуванням особливостей української й рідної мови, давати оцінку і самооцінку виконаній роботі та досягнутим результатам;
- аналізувати й вибирати дидактичне забезпечення освітнього процесу, методи і засоби контролю, здійснювати моніторинг якості навчальної діяльності молодших школярів;
- використовувати власний досвід, набутий при вивченні рідної (румунської) мови;
- володіти сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями та забезпечувати їх ефективне застосування в процесі навчання української мови як державної;
- відслідковувати прогрес учнів у досягненні результатів навчання;
- обирати навчально-методичні ресурси для власного професійного розвитку.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні засади та організація вивчення дисципліни «Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин»

Навчально-тематичний план з навчальної дисципліни «Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин»

Тема семінарського заняття	К- ть го д.	Зміст заняття	Основна література до заняття
Змістовий модуль 1			
Актуальні проблеми навчання української мови як державної			
Тема 1 Теоретичні основи методики навчання української мови як державної в школах з навчанням мовами національних меншин	1	1. Предмет, мета, завдання курсу. 2. Значення методики для вивчення української мови в школах з навчанням мовами національних меншин. 3. Нормативно-правове та дидактичне забезпечення вивчення української мови як державної. 4. Особливості вивчення української мови як державної в початковій школі. 5. Особливості вивчення української мови в школах з навчанням мовами національних меншин.	1. Закон України «Про освіту» (Розділ VIII. Освіта осіб з особливими освітніми потребами. Мова освіти. Розділ X. Кінцеві положення). <i>Відомості Верховної Ради України</i> . 2017. № 38–39. Ст. 380 2. Методичні рекомендації з розвитку багатомовної освіти у навчальних закладах України. Режим доступу: https://surl.li/irggis 3. Михайловська Н. А., Фонарюк Т. І., Морараш А. К., Димашок Г. В., Рошка А. Р. Нова українська школа: методика навчання української мови в класах з навчанням румунської мовою закладів загальної середньої освіти: <i>навчально-методичний посібник</i> . Чернівці :

			Букрек, 2019. 392 с. 4. Радевич-Винницький Я. К. Двомовність в Україні: теорія, історія, мововживання: <i>монографія</i>. Київ-Дрогобич : Посвіт, 2011. 592 с 5. Романюк С.З., Богданець-Білокаленко Н.І. Інноваційні підходи до навчання української мови молодших школярів в англomовному середовищі. Наука і освіта. Science and education: <i>науково-практичний журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського</i>. - №2 / СХХХХХV. – Одеса, 2017. С.121-126. Фідкевич О. Л., Снегірьова В. В., Бакуліна Н. В. Концепція моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин з урахуванням завдань європейської інтеграції України. Київ : <i>Педагогічна думка</i>, 2023. Режим доступу: https://undip.org.ua/library/kontseptsiia-modeli-b
Тема 2 Наукові засади навчання української мови як	-	1. Лінгводидактична система навчання української мови як державної. 2. Мета і завдання	1. Матвеева Н. Двомовність у світлі психолінгвістичних досліджень. Дивослово. 2018. № 11. С. 42–44

державної у школах з навчанням мовами національних меншин		навчання початкового курсу української мови. 3. Психолого-лінгвістичні основи вивчення української мови як державної. 4 Порівняльний аналіз особливостей вивчення української та румунської мов на початковому етапі навчання.	2. Новий Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. 3. Романюк С. Сучасні тенденції навчання української мови як державної. <i>Всеукраїнська наукова конференція «Навчання української мови та мов національних меншин учнів закладів загальної середньої освіти в контексті компетентнісного підходу»</i>: збірник тез Всеукраїнської наукової конференції, Київ, 21 квітня 2021 р. / за наук. ред. д. пед. Наук Н. І. Богданець-Білокаленко (електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 23-26. 4. Романюк С. З. Компетентнісна спрямованість освітнього процесу в умовах реалізації концепції Нової української школи. <i>Актуальні питання теорії і практики інклюзивного навчання у закладах освіти</i> : монографія / [Миронова С.П., Тимчук Л.І., Шоліна Т.В. та ін.]; за заг. ред. Л.Б. Платаш . Чернівці : «Технодрук», 2020. С. 277-294. 5. Українська мова. Підручник для 1 класу
--	--	---	--

			закладів загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою (у 2-х частинах, з аудіосупроводом) / Палій Н.Т., Одинак М.М., Істратій М.Л. Київ : Оріон, 2018. 6. Богданець-Білокаленко (електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 23-26.
Тема 3 Сучасні підходи до вивчення української мови як державної у початковій школі	2	1. Особливості вивчення української мови як державної у 1–2 класах (1 цикл). 2. Особливості вивчення української мови як державної у 3–4 класах (2 цикл). 3. Компетентнісно-діяльнісний підхід до навчання української мови як державної. 4. Активні методи, прийоми навчання сучасної української мови як державної.	1. Вашуленко М.С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посібник. Київ : видавничий дім «Освіта», 2019, 192 с. 2. Михайловська Н.А., Фонарюк Т.І., Морараш А.К., Димашок Г.В., Рошка А.Р. Нова українська школа: методика навчання української мови в класах з навчанням румунською мовою закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Чернівці : Букрек, 2019. 392 с. 3. Нова українська школа. Вебресурс НУШ. URL : http://nus.org.ua/ 4. Романюк С. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання української мови у початковій школі.

			Міжнародна науково-практична конференція «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» – м. Суми, 3 грудня 2014 р.: у 4 ч. – Суми, 2014. Ч.2. С. 115-118. 5. Романюк С., Тарангул Л. Викладання мов національних меншин в Україні засобами інтерактивних методів навчання. <i>Проблеми освіти: зб.наук.праць. Електронне видання ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»</i>. Київ, 2021. Вип. 2(95). С. 112-126. Типові освітні програми для ЗЗСО 1–2, 3–4 класів під керівництвом О.Я Савченко та Р. Шияна. Ранок, 2020. Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalnaserednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli
Тема 4 Створення сприятливого освітнього середовища для навчання української мови як державної	2	1. Етапи засвоєння другої мови. 2. Стимулювання мотивації до навчання української мови румуномовних молодших школярів. 3. Предметно-мовне інтегроване навчання української мови. 4. Партнерська взаємодія учнів в українськомовному освітньому середовищі	1. Богданець-Білокаленко Н., Давидюк Л. Генеза проблеми навчання української мови учнів 5–6 класів мовами навчання національних меншин в умовах багатомовної освіти: історія питання, сучасний стан і перспективи розвитку. <i>Український педагогічний журнал</i>. 2023. № 2. С. 125–136. 2. Матвєєва Н.

		закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин.	Двомовність у світлі психолінгвістичних досліджень. Дивослово. 2018. № 11. С. 42–44 3. Радевич-Винницький Я.К. Двомовність в Україні: теорія, історія, мововживання: монографія. Київ-Дрогобич: Посвіт, 2011. 592 с. 4. Фідкевич О.Л., Снегірьова В.В., Бакуліна Н.В. Концепція моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин з урахуванням завдань європейської інтеграції України. Київ : Педагогічна думка, 2023. Режим доступу: https://undip.org.ua/library/kontseptsia-modeli-b 5. Хорошковська О. Н. Методичні засади навчання української мови як другої в початковій школі: монографія. Київ : Педагогічна думка, 2008. 235 с.
Змістовий модуль 2 Методика вивчення української мови як державної			
Тема 1 Методика формування комунікативних умінь з української мови як державної	1	1. Розвиток усного мовлення учнів: діалогічне та монологічне мовлення. 2. Реалізація змістової лінії програми «Взаємодіємо усно». 3. Зміст і методика орфоепічної роботи. 4. Мовні вправи у	1. Барбашова І. Сенсорний розвиток: формуємо фонетичні вміння. <i>Учитель початкової школи</i> . 2018. № 4. С.10-15. 2. Бенера В.Є., Маліновська Н.В. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей.- Київ,

		формуванні комунікативних умінь. 2010. 376 с. 3. Вашуленко М.С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посібник. Київ : видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с. 4. Нова українська школа. Вебресурс НУШ. URL : http://nus.org.ua/ 5. Онлайн-вебінар «Універсальні логопедичні вправи для покращення дикції школярів» https://www.youtube.com/watch?v=024vLNE3eBw 6. Фідкевич О., Богданець-Білокаленко Н. Зміст і функції багатомовної комунікативної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти з навчанням мов національних меншин. Український педагогічний журнал. 2020. № 3. С. 66–74. 7. Хорошковська О.Н., Петрук О.М. Українська мова і мовлення : підручник для 3 класу шкіл з румунською мовою навчання / Ольга Хорошковська, Оксана Петрук. – Київ : Педагогічна думка, 2014. 186 с.
--	--	--

Тема 2 2 Методика навчання грамоти на предметній основі		1. Особливості ознайомлення учнів з буквами українського алфавіту. 2. Сучасні форми роботи з навчання грамоти (хмари слів, мікрофон, кубик Блума, гронування слів). 3. Роль тренувальних методів у процесі навчання української мови. 4. Цифрові технології у навчанні української мови.	1. Богданець-Білокаленко Н., Фідкевич О. Формувальне оцінювання у контексті багатомовної освіти. Український педагогічний журнал. 2022. № 2. С. 30–39. 2. Колган Т.В. Мультимедіа на уроках української мови та літератури – Режим доступу: http://kolgantv.blogspot.com/2009/11/blog-post_17.html 3. Кочан І. Нові освітні технології у викладанні української мови як іноземної. Українська мова у світі : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 6–7 листоп. 2014 р.). Львів, 2014. С. 49–60. 4. Нова українська школа. Методичний посібник для вчителів. Я дослідник. 100 мовних вправ для розвитку дослідницьких умінь учнів. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24053/1/S_Dybov_uk_SYdS_2018.pdf 5. Симоненкова Т.П. Інноваційні технології навчання на уроках української мови та літератури. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/So_c_Gum/Nzsp/2011_5/bygc_h/21.pdf
--	--	--	---

Тема 3 Урок як основна форми навчання української мови у школах з навчання мовами національних меншин	-	1. Урок як форма організації освітнього процесу. Вимоги до уроку української мови як другої. 2. Особливості уроків української мови. Структурування і зміст уроків. 3. Типи уроків української мови у школах з навчанням мовами національних меншин. 4. Технологія уроків української мови в школах з навчанням мовами національних меншин. 5. Дидактико-методичні аспекти інтегрованого уроку української мови як державної	1. Горошкіна О.М. Методика навчання української мови в школах з мовами навчання національних меншин : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2018. 2. Михайловська Н.А., Фонарюк Т.І., Морараш А.К., Димашок Г.В., Рошка А.Р. Нова українська школа : методика навчання української мови в класах з навчанням румунською мовою закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Чернівці : Букрек, 2019. 392 с 3. Онлайн-вебінар «Універсальні логопедичні вправи для покращення дикції школярів» https://www.youtube.com/watch?v=024vLNE3eBw 4. Пономаренко В.А. Методика формування орфографічної грамотності в учнів початкових класів із порушенням мовленнєвого розвитку. <i>Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.</i> 2017. Вип. 143. С. 132–136. 5. Романюк С.З. Методологічні засади підготовки підручників української мови для шкіл з навчанням мовами
---	----------	---	---

			національних меншин. <i>Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки) № 3 (326) травень 2019. с.250-262.</i>
Тема Методика вивчення мовного матеріалу	4	2	1. Особливості засвоєння учнями фонетики. Особливості методики формування орфографічних умінь і навичок. 2. Методика ознайомлення учнів з граматику української мови. 3. Орфоепічні, графічні помилки в усному та писемному мовленні учнів національних спільнот, шляхи їх попередження та виправлення: помилки, пов'язані з неправильною вимовою звуків і звукосполучень; помилки, зумовлені інтерференцією; помилки, пов'язані з автоматизацією навички наголошення слів рідної мови, що впливає на вимову українських слів; графічні помилки. 1. Барбашова І. Сенсорний розвиток: формуємо фонетичні вміння. <i>Учитель початкової школи</i>. 2018. № 4. с.10-15. 2. Романюк С. 3. Методологічні засади підготовки підручників української мови для шкіл з навчанням мовами національних меншин. <i>Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки) № 3 (326) травень 2019. с.250-262.</i> 3. Українська мова. Підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою (у 2-х частинах, з аудіосупроводом) / Палій Н.Т., Одинак М.М., Істратій М.Л. Київ : Оріон, 2018. 4. Цуркан М. Методика викладання української як іноземної на синхронному зрізі ХХІ століття : тенденції розвитку. Нова педагогічна думка. 2019. № 1. (97). С. 97–102. 5. Шквир О.

			Актуальні проблеми початкової освіти: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький : ХГПА, 2020. 183 с.
Тема 5 Розвиток усного і писемного мовлення у школах з мовами навчання національних меншин	-	1. Робота над збагаченням і активізацією словникового запасу учнів. 2. Методика роботи над словосполученням та реченням. 3. Удосконалення вмінь комунікативного мовлення.	1. Бенера В.С., Малиновська Н.В. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей. Київ, 2010. 376 с. 2. Михайловська Н.А., Фонарюк Т.І., Морараш А.К., Димашок Г.В., Рошка А.Р. Нова українська школа : методика навчання української мови в класах з навчанням румунською мовою закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Чернівці : Букрек, 2019. 392 с. 3. Онлайн-курс «Викладання української мови в класах із навчанням мовами національних меншин» (розробники: Learning Together, Міністерство освіти і науки України, Європейський Союз, Міністерство закордонних справ Фінляндії, FCG, Edera). URL: https://courses.edera.com/courses/coursev1:Learning_Together+1+2021/about Романюк Світлана. Сучасні підходи до мовної освіти в полікультурному соціумі. <i>Науковий вісник Чернівецького</i>

			університету: <i>Збірник наук. праць</i> . Вип. 491. Педагогіка та психологія. Чернівці, 2009. С.143-151.
Тема 6 Освітньо-пізнавальний і нормативно-практичний аспекти вивчення лексикології та фразеології на основі взаємозв'язку в навчанні двох мов (рідної та української)	1	1. Мета, завдання, зміст вивчення лексикології та фразеології української мови учнями національних спільнот. 2. Методика засвоєння слів, фразеологізмів, що становлять спільний лексичний фонд у рідній та українській мовах. 3. Методика засвоєння слів і фразеологізмів, що становлять власне український фонд. 4. Лексико-семантичні помилки в усному та писемному мовленні учнів-полілінгвів, шляхи їх попередження і виправлення.	1. Григоренко О.А. Лексико-фразеологічні помилки в мовленні молодших школярів-білінгвів та шляхи їх подолання. <i>Педагогічна освіта: теорія і практика</i> . Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 24 (1). С. 138–142. 2. Нова українська школа. Методичний посібник для вчителів. Я дослідник. 100 мовних вправ для розвитку дослідницьких умінь учнів. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24053/1/S_Dybov_uk_SYdS_2018.pdf 3. Сокол Г.Б. Лінгводидактичні основи формування української лексичної компетентності учнів-білінгвів. <i>Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки</i> . 2015. № 2. С. 98–101.

Тема 7 Особливості розвитку українського мовлення учнів-білінгвів. Уроки мовленнєвого розвитку	1	1. Основні аспекти мовленнєвого розвитку учнів у школах з мовами навчання національних меншин. 2. Мовленнєвий розвиток учнів у процесі засвоєння змістової лінії навчальної програми «Досліджуємо мовні явища». 3. Своєрідність і взаємозв'язок методів розвитку зв'язного мовлення. 4. Робота з текстом – основний чинник мовленнєвого розвитку учнів-білінгвів. 5. Особливості уроків мовленнєвого розвитку учнів-білінгвів.	1. Канищенко А.П. Робота з текстом як засіб формування комунікативної компетентності учнів початкових класів. <i>Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах</i>. 2019. Вип. 63 (2). С. 138–143. 2. Міністерство освіти і науки України. Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 та 3-4 класів закладів загальної середньої освіти (Наказ № 268 від 12.04.2018). <i>Режим доступу</i>: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-ta-3-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti. 3. Онлайн-курс «Викладання української мови в класах із навчання мовами національних меншин» (розробники: Learning Together, Міністерство освіти і науки України, Європейський Союз, Міністерство закордонних справ Фінляндії, FCG, Edera). URL: https://courses.ed-era.com/courses/coursev1:Learning_Together+1+2021/about 4. Хорошковська О.Н. Розвиток мовлення молодших школярів в умовах багатомовності. <i>Початкова школа</i>. 2017. № 10. С. 3–6.
--	----------	---	---

Тематика та зміст лекційного курсу

Змістовий модуль 1

Актуальні проблеми навчання української мови як державної

Тема 1

Теоретичні основи методики навчання української мови як державної в школах з навчанням мовами національних меншин

План

1. Предмет, мета, завдання курсу.
2. Значення методики для вивчення української мови в школах з навчанням мовами національних меншин.
3. Нормативно-правове та дидактичне забезпечення вивчення української мови як державної.
4. Особливості вивчення української мови як державної в початковій школі.
5. Особливості вивчення української мови в школах з навчанням мовами національних меншин.

Питання для обговорення

1. Визначте мету, завдання і зміст курсу «Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин»
2. Розкрийте зміст поняття «підхід» до навчання української мови як державної. Назвіть та поясніть сучасні концептуальні підходи до мовної освіти.
3. Запропонуйте та обґрунтуйте класифікацію сучасних підходів до мовної освіти. Наведіть приклади їхнього застосування.
4. Як саме реалізуються концептуальні ідеї сучасної мовної освіти в освітньому процесі початкової школи?
5. Назвіть та проаналізуйте основні виклики та проблеми, з якими зіштовхуються учні та вчителі при вивченні української мови у закладах освіти з навчанням мовами національних меншин та запропонуйте шляхи їхнього розв'язання в контексті мовної політики України.

Теоретичний коментар до теми

Тема *«Теоретичні основи методики навчання української мови як державної в школах з навчанням мовами національних меншин»* присвячена теоретичним аспектам методики навчання української мови як державної у школах з навчанням мовами національних меншин.

У межах вивчення теми *«Теоретичні основи методики навчання української мови як державної в школах з навчанням мовами національних меншин»*:

- розкрито предмет, мету й завдання курсу методики навчання української мови як державної в умовах багатомовного освітнього середовища
- окреслено значення методики як науково-теоретичної та практичної основи професійної діяльності вчителя в школах з мовами навчання національних меншин;
- висвітлено нормативно-правові засади функціонування державної мови в системі освіти (відповідно до положень Конституція України, законів України у сфері освіти та мовної політики), а також дидактичне забезпечення навчального процесу;
- зосереджено особливу увагу на специфіці навчання української мови в початковій школі, формуванні комунікативної компетентності молодших школярів-білінгвів, урахуванні міжмовної інтерференції та створенні сприятливого мовного середовища;
- розкрито актуальні проблеми викладання української мови в школах з навчанням мовами національних меншин та можливі шляхи їх подолання в контексті сучасних освітніх підходів.

Тема 2

Наукові засади навчання української мови як державної у школах з навчанням мовами національних меншин

План

1. Лінгводидактична система навчання української мови як державної.
2. Мета і завдання навчання початкового курсу української мови.
3. Психолого-лінгвістичні основи вивчення української мови як державної.
4. Порівняльний аналіз особливостей вивчення української та румунської мов на початковому етапі навчання.

Питання для обговорення

1. Розкрийте сутність поняття «лінгводидактична система навчання» та наведіть приклади її реалізації у вивченні української мови як державної.
2. Сформулюйте стратегічну мету та основні завдання початкового курсу української мови в контексті навчання її як державної.
3. Які психологічні та лінгвістичні закономірності становлять основу вивчення української мови як державної?
4. У чому полягає специфіка організації освітнього процесу з вивчення української мови як державної для учнів, які вивчають її паралельно з румунською як рідною/першою?

Теоретичний коментар до теми

У темі *«Наукові засади навчання української мови як державної у школах з навчанням мовами національних меншин»*:

- розкрито наукові підходи до організації навчання української мови як державної в умовах багатомовного освітнього середовища;
- розглянуто структуру лінгводидактичної системи навчання, її компоненти (мета, зміст, принципи, методи, форми та засоби навчання), а також взаємозв'язок між ними в контексті формування комунікативної компетентності учнів початкової школи;

- окреслено мету й завдання початкового курсу української мови як державної з урахуванням вимог Державного стандарту початкової освіти, що передбачає формування ключових і предметних компетентностей, розвиток усного й писемного мовлення, становлення мовної особистості молодшого школяра;
- проаналізовано психолого-лінгвістичні основи навчання української мови в умовах білінгвізму (механізми сприймання й продукування мовлення, роль мовленнєвої діяльності, явища інтерференції, вікові особливості молодших школярів);
- здійснено порівняльний аналіз української та румунської мов на початковому етапі навчання: зіставлено фонетичні, лексичні та граматичні особливості, визначено потенційні труднощі засвоєння української мови учнями з румуномовного середовища та окреслено методичні шляхи їх подолання.

Тема спрямована на формування у майбутніх учителів цілісного наукового бачення процесу навчання української мови як державної та готовності реалізовувати його в полікультурному освітньому просторі.

Тема 3

Сучасні підходи до вивчення української мови як державної у початковій школі

План

1. Особливості вивчення української мови як державної у 1-2 класах (І цикл).
2. Особливості вивчення української мови як державної у 3-4 класах (ІІ цикл).
3. Компетентнісно-діяльнісний підхід до навчання української мови як державної.
4. Активні методи, прийоми навчання сучасної української мови як державної.

Питання для обговорення

1. Які ключові дидактичні та психологічні особливості вивчення української мови як державної необхідно враховувати під час роботи з учнями 1-2 класів (І цикл НУШ)? Наведіть приклади пріоритетних видів діяльності.
2. Охарактеризуйте концептуальні відмінності та нарощування змістових ліній у процесі вивчення української мови як державної в 3-4 класах (ІІ цикл НУШ).
3. Розкрийте сутність компетентісно-діяльнісного підходу до навчання української мови як державної.
4. Назвіть та охарактеризуйте активні методи та прийоми навчання, які є найбільш ефективними для формування мовленнєвих компетентностей при вивченні сучасної української мови як державної. Наведіть конкретні приклади їх застосування на уроці.

Теоретичний коментар до теми

У темі *«Сучасні підходи до вивчення української мови як державної у початковій школі»*:

- висвітлено сучасні підходи до організації навчання української мови як державної в початковій школі з урахуванням положень Державного стандарту початкової освіти та концептуальних ідей Нової української школи;
- розкрито особливості навчання української мови як державної у 1-2 класах (адаптаційно-ігровий цикл): формування первинних мовленнєвих умінь, розвиток слухання й говоріння, опора на наочність, комунікативні ситуації та ігрові технології;
- окреслено специфіку роботи з учнями-білінгами, зокрема, врахування міжмовної інтерференції та поступове формування навичок читання й письма українською мовою;
- проаналізовано особливості навчання у 3-4 класах (основний цикл), де акцент переноситься на свідоме засвоєння мовних одиниць, розвиток зв'язного мовлення, формування орфографічних і граматичних умінь, удосконалення читацької компетентності;
- охарактеризовано компетентісно-діяльнісний підхід як методологічну основу сучасного навчання, що передбачає

інтеграцію мовної, мовленнєвої та соціокультурної складових, орієнтацію на практичне застосування знань у реальних комунікативних ситуаціях.

Окрему увагу приділено активним методам і прийомам навчання: інтерактивним технологіям, проєктній діяльності, ситуативному моделюванню, ігровим вправам, використанню цифрових ресурсів, що сприяють формуванню стійкої мотивації та розвитку комунікативної компетентності молодших школярів.

Тема забезпечує формування у майбутніх учителів готовності впроваджувати сучасні освітні технології в умовах багатомовного освітнього середовища.

Тема 4

Створення сприятливого освітнього середовища для навчання української мови як державної

План

1. Етапи засвоєння другої мови.
2. Стимулювання мотивації до навчання української мови румуномовних молодших школярів.
3. Предметно-мовне інтегроване навчання української мови.
4. Партнерська взаємодія учнів в українськомовному освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин.

Питання для обговорення

1. Назвіть етапи вивчення української мови як державної. Охарактеризуйте ці етапи та поясніть завдання вчителя на кожному з них.
2. Які ефективні способи може використовувати вчитель з метою зацікавлення румуномовних учнів початкової школи у вивченні української мови? Наведіть практичні прийоми для підвищення їхньої мотивації.
3. Що таке предметно-мовне інтегроване навчання? Поясніть, як можна поєднати вивчення української мови з іншими предметами і чому це важливо для учнів, які вивчають мову як державну.

4. Розкрийте способи організації співпраці та партнерської взаємодії між вчителем та учнями для створення комфортного україномовного середовища у школах національних меншин.

Теоретичний коментар до теми

У темі «*Створення сприятливого освітнього середовища для навчання української мови як державної*»:

- розкрито науково-методичні основи формування україномовного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин;
- проаналізовано етапи засвоєння другої мови (адаптаційний, репродуктивний, продуктивний, творчий), їх психолінгвістичні характеристики та методичні умови ефективного переходу від розуміння мовлення до самостійного мовленнєвого продукування; окреслено закономірності формування мовленнєвих навичок у молодшому шкільному віці;
- висвітлено способи стимулювання мотивації до вивчення української мови як державної: створення позитивного емоційного фону, використання ігрових технологій, ситуацій успіху, міжкультурного діалогу, залучення краєзнавчого та соціокультурного матеріалу.

У ході вивчення теми також охарактеризовано можливості предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) як ефективного підходу до формування комунікативної компетентності, що поєднує мовну та змістову складові навчання й сприяє природному засвоєнню української мови як державної.

Розглянуто принципи партнерської взаємодії учнів в україномовному освітньому середовищі відповідно до ідей Нової української школи: *педагогіка партнерства, співпраця, взаємоповага, діалогічність навчання*. Наголошено на важливості створення мовного простору, що забезпечує активне використання української мови в різних видах навчальної та позанавчальної діяльності.

Тема спрямована на формування в майбутніх учителів готовності проектувати освітнє середовище, яке забезпечує ефективне оволодіння українською мовою як державною в умовах багатомовності.

Змістовий модуль 2

Методика вивчення української мови як державної

Тема 5

Методика формування комунікативних умінь з української мови як державної

План

1. Розвиток усного мовлення учнів: діалогічне та монологічне мовлення.
2. Реалізація змістової лінії програми «Взаємодіємо усно».
3. Зміст і методика орфоепічної роботи.
4. Мовні вправи у формуванні комунікативних умінь.

Питання для обговорення

1. Розкрийте методичну специфіку роботи над діалогічним та монологічним мовленням учнів початкової школи. Які ключові відмінності має педагогічна стратегія розвитку цих двох форм усного мовлення?
2. Яким чином реалізується змістова лінія навчальної програми «Взаємодіємо усно» на уроках української мови? Назвіть та проілюструйте прикладами основні комунікативні вміння, які формуються в межах цієї лінії.
3. Охарактеризуйте зміст та методику проведення орфоепічної роботи в початкових класах. Які прийоми найбільш ефективні для запобігання та корекції типових вимовних помилок у молодших школярів?
4. Класифікуйте основні типи мовних вправ за їхнім призначенням. Продемонструйте на конкретних прикладах, як саме різні види вправ сприяють формуванню та вдосконаленню комунікативних умінь учнів.

Теоретичний коментар до теми

Тема «Методика формування комунікативних умінь з української мови як державної» присвячена методичним основам формування в учнів початкової школи комунікативних умінь з української мови як державної. Вивчення даної теми стосується розвитку усного

мовлення, орфоепічної культури та застосування мовних вправ з метою досягнення достатнього рівня мовленнєвої компетентності.
Отже:

- розвиток усного мовлення молодших школярів (*монологічне та діалогічне мовлення*) – розкрито специфіку формування монологічного та діалогічного мовлення учнів. Визначено роль та значення інтерактивних та ігрових технологій у процесі розвитку мовленнєвих умінь, активізації мовленнєвої діяльності, стимулювання самостійних мовних висловлювань;
- реалізація змістової лінії програми «Взаємодіємо усно» – висвітлено методичні підходи до реалізації програми, яка зорієнтована на розвиток комунікативної компетентності через усні види мовленнєвої діяльності. Проаналізовано принципи організації навчальних ситуацій, які забезпечують активну взаємодію школярів у спілкуванні;
- зміст орфоепічної роботи – це принципи та методи роботи над правильною вимовою слів, наголошуванням, інтонацією. Показано роль орфоепічних вправ у формуванні чіткої вимови та комунікативної залученості;
- значення мовних вправ (*рольові, проблемні, творчі*) у процесі формування комунікативних умінь – практичне використання української мови у різноманітних комунікативних ситуаціях.

Тема спрямована на формування здатності майбутніх учителів організовувати освітній процес таким чином, щоб комунікативні вміння учнів формувалися комплексно та ефективно, з урахуванням вікових та мовних особливостей.

Тема 6

Методика навчання грамоти

План

1. Особливості ознайомлення учнів з буквами українського алфавіту.
2. Сучасні форми роботи з навчання грамоти.
3. Роль тренувальних методів у процесі навчання української мови.
4. Цифрові технології у навчанні української мови.

Питання для обговорення

1. Розкрийте особливості та етапи ознайомлення першокласників з буквами українського алфавіту. Який принцип є домінуючим і як він впливає на послідовність вивчення літер?
2. Проаналізуйте педагогічний потенціал сучасних інтерактивних форм роботи, таких як хмари слів, «Мікрофон», «Кубик Блума» та «гронування слів» (кластеринг), у процесі навчання грамоти. Наведіть приклад використання однієї з цих форм для розвитку мовленнєвих умінь.
3. Опишіть роль та місце тренувальних методів у формуванні стійких мовних навичок у молодших школярів.
4. Охарактеризуйте основні напрями використання цифрових технологій та інструментів у навчанні української мови.

Теоретичний коментар до теми

Тема *«Методика навчання грамоти»* спрямована на формування системи базових мовленнєвих компетенцій, що включають читання, письмо та усне мовлення. У межах вивчення теми:

- розкрито особливості ознайомлення учнів із буквами українського алфавіту (поетапний процес, з урахуванням взаємозв'язку звуків і графічних знаків, використанням наочних матеріалів та дидактичних ігор тощо);
- проаналізовано сучасні педагогічні технології, зокрема, хмари слів, метод «мікрофон», кубик Блума та гронування слів, які забезпечують активізацію пізнавальної діяльності, розвиток критичного та творчого мислення, а також підвищують ефективність засвоєння лексико-граматичного матеріалу. Також описано, що тренувальні методи, включно з повторенням, вправами та диктантами, формують автоматизовані навички читання та письма;
- показано інтеграцію цифрових технологій у процес навчання української мови, що дозволяє урізноманітнити дидактичні засоби, забезпечити адаптацію навчального матеріалу до індивідуальних особливостей учнів та стимулювати їхню самостійну навчальну діяльність. У комплексі традиційні, тренувальні та цифрові підходи створюють умови для

ефективного формування грамотності та мовленнєвої компетентності учнів.

Тема спрямована на зорієнтування майбутніх учителів початкових класів у сучасних підходах до навчання української мови. Вона висвітлює особливості ознайомлення учнів із буквами та звуками, демонструє ефективні форми роботи, тренувальні методи і використання цифрових технологій. Засвоєння цих знань дозволяє майбутнім педагогам формувати в учнів грамотність, розвивати мовленнєві навички та забезпечувати активну пізнавальну діяльність на уроках української мови.

Тема 7

Урок як основна форма навчання української мови у школах з навчанням мовами національних меншин

План

1. Урок як форма організації освітнього процесу. Вимоги до уроку української мови як другої.
2. Структурування і зміст уроків.
3. Типи уроків української мови у школах з навчанням мовами національних меншин.
4. Технологія уроків української мови в школах з навчанням мовами національних меншин.
5. Дидактико-методичні аспекти інтегрованого уроку української мови як державної.

Питання для обговорення

1. Сформулюйте ключові дидактичні та методичні вимоги до уроку української мови, який проводиться у школах з навчанням мовами національних меншин.
2. Охарактеризуйте оптимальне структурування та зміст сучасного уроку української мови.
3. Назвіть та охарактеризуйте основні типи уроків української мови, які є найбільш доцільними для використання у школах з

навчанням мовами національних меншин. Який тип уроку ви вважаєте найскладнішим для підготовки та проведення?

4. Вкажіть на зміст технології уроку української мови як другої? Наведіть приклади педагогічних технологій та обґрунтуйте їх роль у стимулюванні мовленнєвої активності та мотивації учнів.
5. Проаналізуйте дидактико-методичні переваги та недоліки інтегрованого уроку української мови як державної.

Теоретичний коментар до теми

Тема «Урок як основна форма навчання української мови у школах з навчанням мовами національних меншин» присвячена методичним основам організації освітнього процесу з української мови як державної у школах з навчанням мовами національних меншин. Вивчення даної теми стосується структурування уроку, підбору типів і технологій навчання, а також інтеграції дидактичних підходів з урахуванням мовного середовища учнів.

Отже:

- *урок як форма організації освітнього процесу* – розкрито роль уроку як основної форми організації навчальної діяльності учнів. Визначено вимоги до уроку української мови як другої, зокрема, забезпечення мовленнєвої доступності, активізації пізнавальної діяльності та формування мовленнєвої компетентності учнів, що навчаються у мовному середовищі національних меншин;
- *особливості уроків української мови. Структурування і зміст уроків* – висвітлено основні етапи уроку: мотиваційний, актуалізація знань, пояснення нового матеріалу, закріплення та рефлексія. Проаналізовано значення логічної послідовності, методичної цілісності та диференціації навчального матеріалу з урахуванням рівня мовної підготовки учнів;
- *типи уроків української мови* – розглянуто різновиди уроків (уроки повторення, засвоєння нового матеріалу, комбіновані та інтегровані), що забезпечують систематичне формування мовленнєвих умінь. Визначено, які типи уроків найбільш ефективні для розвитку усного та писемного мовлення у дітей, що вивчають українську як другу мову;
- *технологія уроків української мови* – висвітлено сучасні технології навчання: інтерактивні методи, навчання через

ігрові та комунікативні завдання, використання наочних та цифрових ресурсів. Показано, як технологічний підхід забезпечує активну участь учнів та стимулює самостійне застосування мовних знань на практиці;

- *методичні особливості інтегрованого уроку української мови як державної* – проаналізовано принципи інтеграції навчального матеріалу з інших предметів, що сприяють розвитку міжпредметних компетентностей та формуванню цілісної мовленнєвої діяльності. Визначено особливості планування інтегрованого уроку, підбір вправ та завдань, що враховують специфіку навчання дітей у багатомовному середовищі.

Отже, тема «Урок як основна форма навчання української мови у школах з навчанням мовами національних меншин» спрямована на підготовку майбутніх учителів до організації ефективного освітнього процесу, формування мовленнєвої компетентності учнів і забезпечення системного розвитку комунікативних умінь у багатомовному середовищі. Засвоєння змісту теми дозволяє педагогам планувати уроки з урахуванням типології, технологій та дидактичних особливостей навчання української мови як державної.

Тема 8

Методика вивчення мовного матеріалу

План

1. Особливості засвоєння учнями фонетики. Особливості методики формування орфографічних умінь і навичок.
2. Методика ознайомлення учнів з граматикою української мови.
3. Орфоепічні, графічні помилки в усному та писемному мовленні учнів національних спільнот, шляхи їх попередження та виправлення: помилки, пов'язані з неправильною вимовою звуків і звукосполучень; помилки, зумовлені інтерференцією; помилки, пов'язані з автоматизацією навички наголошення слів рідної мови, що впливає на вимову українських слів; графічні помилки.

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте специфічні методичні особливості засвоєння учнями фонетичної системи української мови.

2. Розкрийте основні методичні підходи та принципи ознайомлення учнів із граматиною української мови. Які стратегії є найбільш ефективними для переходу від пасивного засвоєння граматичних форм до їхнього активного та функціонального використання у мовленні?
3. Проаналізуйте типові графічні та орфоепічні помилки в усному та писемному мовленні учнів, які зумовлені інтерференцією рідної. Запропонуйте конкретні шляхи та методи їхнього попередження та виправлення.

Теоретичний коментар до теми

Тема «Методика вивчення мовного матеріалу» присвячена методичним основам засвоєння учнями мовного матеріалу з української мови як державної, зокрема, фонетики, граматики та орфографії. Вивчення теми спрямоване на розкриття особливостей формування у школярів мовленнєвої компетентності, розвиток правильного усного та писемного мовлення, а також на попередження і виправлення типових помилок у мовленні учнів національних спільнот.

Отже:

- *особливості засвоєння учнями фонетики та формування орфографічних умінь і навичок* – розкрито специфіку навчання правильній вимові звуків і звукосполучень, формування навичок читання та письма. Визначено роль систематичних тренувальних вправ, повторення та інтерактивних методів у закріпленні фонетичних і орфографічних знань;
- *методика ознайомлення учнів з граматиною української мови* – висвітлено поетапне засвоєння граматичних правил, використання наочних матеріалів, схем та таблиць для формування усвідомленого розуміння структури мови. Розглянуто роль практичних завдань і мовленнєвих вправ для закріплення граматичного матеріалу у контексті усного та писемного мовлення;
- *графічні та орфоепічні помилки в мовленні учнів, способи шляхи їх подолання* – систематизовано помилки, що виникають у процесі навчання української мови:

- ✓ помилки, зумовлені неправильною вимовою окремих звуків і звукосполучень;
- ✓ помилки, спричинені інтерференцією рідної мови;
- ✓ помилки, пов'язані з автоматизацією навичок наголошення слів рідної мови, що впливає на орфоепічне оформлення українських слів;
- ✓ графічні помилки під час письма.

Також у межах вивчення теми проаналізовано методи їх корекції, зокрема систематичні тренувальні вправи, диктанти, фонетичні та орфографічні практикуми, а також інтеграцію інтерактивних і диференційованих завдань з урахуванням мовного середовища учнів.

Тема «Методика вивчення мовного матеріалу» спрямована на підготовку майбутніх учителів до системного розвитку фонетичних, граматичних і орфографічних навичок учнів. Засвоєння змісту теми дозволяє педагогам ефективно планувати уроки, запобігати типовим помилкам і формувати високий рівень мовленнєвої компетентності у школярів національних спільнот.

Тема 9

Розвиток усного і писемного мовлення учнів шкіл з навчанням мовами національних меншин

План

1. Робота над збагаченням і активізацією словникового запасу учнів.
2. Методика роботи над словосполученням та реченням.
3. Удосконалення вмінь комунікативного мовлення.

Питання для обговорення

1. Опишіть методику роботи над збагаченням і активізацією словникового запасу учнів початкової школи. Які стратегії є найбільш ефективними для переведення пасивного словника в активний?
2. Розкрийте методичні підходи до вивчення словосполучення та речення.
3. Які форми, методи та прийоми слід використовувати для удосконалення умінь комунікативного мовлення учнів?

Теоретичний коментар до теми

Тема *«Розвиток усного і писемного мовлення учнів шкіл з навчанням мовами національних меншин»* присвячена методичним основам розвитку усного та писемного мовлення учнів у школах з навчанням мовами національних меншин. Вивчення теми спрямоване на розкриття особливостей формування мовленнєвої компетентності, розвиток комунікативних умінь та забезпечення активного словникового запасу школярів.

У межах вивчення теми:

- розкрито методи системного розширення словникового запасу, використання тематичних словників, інтерактивних вправ, ігрових завдань та прийомів мовленнєвої імпровізації. Акцентовано роль словникової роботи у розвитку комунікативних навичок і вміння виражати власні думки;
- висвітлено послідовність формування навичок побудови словосполучень та речень. Проаналізовано вправи на комбінування слів у висловлюваннях, роботу з синтаксичними схемами та використання контекстних завдань для розвитку логічного і граматично правильного мовлення;
- розглянуто прийоми розвитку монологічного та діалогічного мовлення, застосування інтерактивних методів, дискусій, рольових ігор та парної роботи. Показано значення тренувальних вправ у закріпленні правил мовленнєвої поведінки, формуванні впевненості у спілкуванні та здатності адекватно реагувати у різних мовленнєвих ситуаціях.

Отже, тема *«Розвиток усного і писемного мовлення учнів шкіл з навчанням мовами національних меншин»* спрямована на підготовку майбутніх учителів до організації цілеспрямованої мовленнєвої роботи з учнями, формування активного словникового запасу, синтаксичних умінь і комунікативної компетентності. Засвоєння змісту теми дозволяє педагогам забезпечувати системний розвиток усного та писемного мовлення в умовах багатомовного освітнього середовища.

Тема 10

Освітньо-пізнавальний і нормативно-практичний аспекти вивчення лексикології та фразеології на основі взаємозв'язку в навчанні двох мов (рідної та української)

План

1. Мета, завдання, зміст вивчення лексикології та фразеології української мови учнями національних спільнот.
2. Методика засвоєння слів, фразеологізмів, що становлять спільний лексичний фонд у рідній та українській мовах.
3. Методика засвоєння слів і фразеологізмів, що становлять власне український фонд.
4. Лексико-семантичні помилки в усному та писемному мовленні учнів-полілінгвів, шляхи їх попередження і виправлення.

Питання для обговорення

1. Сформулюйте теоретико-методологічні засади вивчення лексикології та фразеології української мови у контингенті учнів національних спільнот.
2. Опишіть методику ефективного засвоєння слів та фразеологізмів, які утворюють спільний лексичний фонд у рідній та українській мовах учнів національних меншин.
3. Розкрийте методику роботи над засвоєнням власне українських слів та фразеологізмів, що не мають прямих відповідників у рідній мові учнів. Які стратегії необхідні для запобігання семантичних помилок при засвоєнні унікального лексичного матеріалу?
4. Проаналізуйте типові лексико-семантичні помилки в мовленні учнів-полілінгвів. Назвіть їхні основні причини і запропонуйте конкретні шляхи та методи їхнього попередження та виправлення на уроках.

Теоретичний коментар до теми

Тема «Освітньо-пізнавальний і нормативно-практичний аспекти вивчення лексикології та фразеології на основі взаємозв'язку в навчанні двох мов (рідної та української)» присвячена методичним аспектам формування лексичної та фразеологічної компетентності

учнів шкіл з навчанням мовами національних спільнот на основі взаємозв'язку рідної та української мов. Вивчення теми спрямоване на розвиток лексико-семантичних умінь, правильне використання слів і фразеологізмів у різних типах мовленнєвої діяльності та попередження типових помилок у усному й писемному мовленні.

Отже:

- *мета, основні завдання, особливості вивчення лексикології та фразеології української мови у школах нацменшин* – визначено освітньо-пізнавальні цілі: формування активного словникового запасу, розвиток умінь аналізу лексичного значення, встановлення відповідності між словами рідної та української мов. Зазначено завдання щодо розвитку комунікативної компетентності і правильного використання мовних одиниць у мовленні;
- *методика засвоєння слів і фразеологізмів, що становлять спільний лексичний фонд у рідній та українській мовах* – висвітлено способи порівняння лексичних одиниць, використання таблиць відповідностей, тематичних вправ та інтерактивних завдань. Показано, як спільний словниковий фонд сприяє швидшому засвоєнню матеріалу та розвитку навичок перекладу і мовного аналізу;
- *методика засвоєння слів і фразеологізмів, що становлять власне український фонд* – розглянуто прийоми роботи з унікальними лексичними та фразеологічними одиницями української мови: контекстні вправи, складання речень та текстів, рольові ігри, інтерактивні завдання для закріплення значень і стилістичних відтінків;
- *лексико-семантичні помилки в усному та писемному мовленні учнів-полілінгвів, шляхи їх попередження і виправлення* – систематизовано типові помилки, пов'язані з невірним перекладом, неправильним вибором синонімів або фразеологізмів. Проаналізовано методи їх корекції: тренувальні вправи, словниково-аналітичні завдання, робота над контекстом та інтеграція вправ у комунікативну діяльність учнів.

Тема спрямована на підготовку майбутніх учителів до системного розвитку лексичної та фразеологічної компетентності учнів національних спільнот, враховуючи взаємозв'язок рідної та

української мов. Засвоєння змісту теми дозволяє педагогам ефективно організовувати навчальні завдання, попереджати лексико-семантичні помилки та формувати високий рівень мовленнєвої компетентності.

Тема 11

Особливості розвитку українського мовлення учнів-білінгвів. Уроки мовленнєвого розвитку

План

1. Основні аспекти мовленнєвого розвитку учнів у школах з мовами навчання національних меншин.
2. Мовленнєвий розвиток учнів у процесі засвоєння змістової лінії навчальної програми «Досліджуємо мовні явища».
3. Своєрідність і взаємозв'язок методів розвитку зв'язного мовлення.
4. Робота з текстом – основний чинник мовленнєвого розвитку учнів-білінгвів.
5. Особливості уроків мовленнєвого розвитку учнів-білінгвів.

Питання для обговорення

1. Визначте ключові аспекти мовленнєвого розвитку, які мають пріоритетне значення для учнів у школах з мовами навчання національних меншин. Обґрунтуйте їхню необхідність для повноцінної інтеграції у державне освітнє середовище.
2. Як саме змістова лінія навчальної програми «Досліджуємо мовні явища» сприяє загальному мовленнєвому розвитку учнів-білінгвів?
3. Схарактеризуйте своєрідність та взаємозв'язок методів розвитку зв'язного мовлення у білінгвальному класі. Які методичні прийоми необхідні для подолання помилок та забезпечення логічності й граматичної правильності мовлення?
4. Розкрийте роль тексту як основного чинника мовленнєвого розвитку учнів-білінгвів. Наведіть приклади ефективних видів роботи з текстом, що сприяють одночасному розвитку читацької та комунікативної компетенцій.

5. У чому полягає специфіка уроків мовленнєвого розвитку для учнів-білінгвів?

Теоретичний коментар до теми

Тема *«Особливості розвитку українського мовлення учнів-білінгвів. Уроки мовленнєвого розвитку»* присвячена методичним основам розвитку українського мовлення учнів-білінгвів у школах з навчанням мовами національних меншин. Вивчення теми спрямоване на формування зв'язного мовлення, розвиток комунікативної компетентності та умінь аналізувати мовні явища в контексті засвоєння навчальної програми.

Отже:

- *основні аспекти мовленнєвого розвитку учнів у школах з мовами навчання національних меншин* – розкрито специфіку формування усного та писемного мовлення учнів-білінгвів. Визначено роль активізації мовленнєвої діяльності, тренувальних і комунікативних вправ, інтерактивних методів та ігрових завдань у розвитку мовленнєвих навичок;
- *мовленнєвий розвиток учнів у процесі засвоєння змістової лінії навчальної програми «Досліджуємо мовні явища»* – висвітлено методичні підходи до розвитку мовної компетентності через аналіз фонетичних, лексичних, граматичних і стилістичних явищ української мови. Показано, як навчальна програма сприяє усвідомленому сприйманню мовного матеріалу та формуванню зв'язного мовлення;
- *своєрідність і взаємозв'язок методів розвитку зв'язного мовлення* – проаналізовано комплекс методів: робота з окремими висловлюваннями, складання монологів і діалогів, інтеграція комунікативних, проблемних та ігрових вправ. Показано взаємозв'язок методів для забезпечення поступового ускладнення мовленнєвих завдань та розвитку логічного і граматично правильного мовлення;
- *робота з текстом – основний чинник мовленнєвого розвитку учнів-білінгвів* – визначено роль роботи з різними типами текстів (художні, науково-популярні, навчальні) для формування умінь аналізувати зміст, відтворювати

інформацію, висловлювати власну думку та будувати логічно структуровані висловлювання;

- *особливості уроків мовленнєвого розвитку учнів-білінгвів* – висвітлено принципи планування та організації уроків, використання інтерактивних і диференційованих завдань, роль навчальних ігор та вправ на мовленнєвий розвиток. Показано значення системної роботи для розвитку усного та писемного мовлення, орфоепічної культури та комунікативної компетентності.

Тема спрямована на підготовку майбутніх учителів до організації цілеспрямованого мовленнєвого розвитку учнів-білінгвів. Засвоєння змісту теми дозволяє педагогам ефективно планувати уроки мовленнєвого розвитку, формувати навички зв'язного мовлення та забезпечувати високий рівень комунікативної компетентності в умовах багатомовного навчального середовища.

РОЗДІЛ 2

Методичне орієнтування до навчальних занять з курсу «Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин» (методичні поради)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Актуальні проблеми навчання української мови як державної

Тема 1

Теоретичні основи методики навчання української мови як державної в школах з навчанням мовами національних меншин

Мета заняття: систематизувати знання здобувачів освіти щодо особливостей «методики навчання української мови як державної в школах з навчанням мовами національних меншин»; перевірити розуміння сутності наступних понять: українська мова як державна, національні меншини.

Знання та вміння: знати предмет, мету та основні завдання методики навчання української мови як державної в школах з навчанням мовами національних меншин, основні нормативно-правові акти; вміти здійснювати порівняльний аналіз української та рідної мови учнів для прогнозування та попередження типових помилок на фонетичному, лексичному та граматичному рівнях.

Тести до теми 1

1. Дайте визначення поняття «національні меншини»

- А) фізична сукупність (група) осіб некорінного етнічного походження, які проживають у для них неавтохтонному етносоціальному середовищі
- Б) особи, які мають громадянство відповідної держави та відіграють провідну роль у суспільному житті
- В) громадяни України, що виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою

2. Державна мова – це ?

- А) мова, яка сприяє соціалізації громадян у суспільстві
- Б) унікальний засіб спілкування, засіб «спільного мислення»

В) правовий статус мови, використання якої є обов'язковим в офіційному діловодстві та в інших публічних сферах суспільного життя держави

3. Назвіть головну мету вивчення української мови як другої ?

- А) створення мовних текстів
- Б) використання в комунікативних цілях
- В) її практичне застосування

4. «Якісний зміст мовної освіти та навчально-методичне забезпечення, створення освітнього середовища» – є метою?

- А) процес оновлення та модернізації методики навчання української мови як державної в системі початкової освіти відповідно до сучасних освітніх підходів, концепцій і нормативних вимог
- Б) підготовки майбутнього вчителя, який би навчив учнів мову у всіх сферах та формах
- В) методики навчання української мови учнів 1-4 класів, для яких українська мова не є рідною

5. Назвіть ключові компетентності НУШ, визначені у Державному стандарті початкової освіти у контексті вивчення української мови для початкових класів шкіл з мовою навчання національних меншин.

- А) вільне володіння державною мовою, формування мовленнєвої культури
- Б) вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною
- В) володіння найважливішими нормами літературної української мови та правопису, знання рідної мови

6. Скільки годин на тиждень передбачено вивчення державної мови у 1-2 класах Базовим навчальним планом Державного стандарту початкової освіти (2018) для класів з навчанням мовою відповідного корінного народу, національних меншин?

- А) 4 год/тижд
- Б) 3 год/тижд
- В) 2 год/тижд

7. Скільки годин на тиждень передбачено вивчення державної мови у 3-4 класах Базовим навчальним планом Державного стандарту початкової освіти (2018) для класів з навчанням мовою відповідного корінного народу, національних меншин?

- А) 4 год/тижд
- Б) 5 год/тижд
- В) 6 год/тижд

8. Вкажіть на механізм, що забезпечує спілкування та практичне застосування мови учнями .

- А) комунікативна компетентність
- Б) навичка читання і письма
- В) звязне мовлення

9. Назвіть способи засвоєння лексичних одиниць та граматичної структури державної мови учнями нацменшин.

- А) вмотивоване співвідношення теоретичного та практичного матеріалу; формування комунікативної компетентності
- Б) послідовне опанування мовних знань після набуття їх рідною мовою; навчання української мови як іноземної
- В) практичне застосування мовленнєвих умінь у різних видах мовленнєвої діяльності в навчальних і комунікативних ситуаціях

10. Який принцип побудови підручників з навчання української мови як державної в школах з навчанням мовами національних меншин полягає у наступному: «передбачає інтеграцію навчальної інформації, інновацій, дидактичних вимог та інформаційних технологій у шкільному підручнику та вплив на характер змін шкільного підручника»?

- А) інтеграційний
- Б) технологічний
- В) синергетичний

Усне фронтальне опитування (обговорення теоретичних питань)

1. Значення методики для вивчення української мови в школах з навчанням мовами національних меншин.

2. Нормативно-правове та дидактичне забезпечення вивчення української мови як державної.
3. Особливості вивчення української мови як державної в початковій школі.

Запитання та завдання для експрес-опитування

1. Поміркуйте та вкажіть, як обстоювати позиції держави в обов'язковому оволодінні української мови її громадян.
2. Розкрийте зміст наступних понять *«українська мова як державна»*, *«національні меншини»*.
3. Вкажіть на особливості викладання української мови в класах з мовами навчання національних меншин.
4. Назвіть ефективні стратегії у навчанні української мови як державної.

Індивідуальне кейс-завдання

Завдання 1. Розкрийте особливості «методики навчання української мови як державної в школах з навчанням мовами національних меншин».

Завдання 2. Визначте зміст та мету мовно-літературної освітньої галузі.

Завдання 3. Охарактеризуйте сучасні підходи до мовної освіти.

Завдання 4. Проаналізуйте роль методики для вивчення української мови в школах з навчанням мовами національних меншин.

Презентаційна сесія індивідуальних робіт

1. Укласти словник термінів до курсу.
2. Здійснити бібліографію статей за останні 5 років з даної проблеми; запропонувати перспективну програму удосконалення даного курсу.
3. Проаналізувати Концепцію Нової української школи та Державний стандарт початкової освіти (2018), виокремивши питання навчання державної мови.

4. Зробити порівняльний аналіз програм з української мови за типовими освітніми програмами НУШ для 1-2 класів (за ред. Савченко О.Я., Палій Н. Т., Одинак М.М., Істратій М.Л.): особливості структури та змістового наповнення програм – оформити таблицю.

5. Розкрити засоби навчання та їх особливості під час опанування української мови як другої.

6. Проаналізувати календарно-тематичний план вивчення української мови в 1-4 класах як другої.

7. Визначити загальноєвропейські стандарти з мовної освіти (української мови) про комунікативні й лінгвістичні компетенції.

Тема 2

Наукові засади навчання української мови як державної у школах з навчанням мовами національних меншин

Мета заняття: систематизувати знання здобувачів освіти щодо особливостей «методики навчання української мови як державної в школах з навчанням мовами національних меншин»; перевірити розуміння сутності наступних понять: лінгводидактика, лінгводидактична система.

Знання та вміння: знати систему теоретико-методологічних засад навчання української мови як державної, що включає лінгводидактичні принципи, психолінгвістичні основи; вміти здійснювати порівняльний аналіз особливостей вивчення української та румунської мов на початковому етапі навчання.

Тести до теми 2

1. Назвіть документ, який регламентує розвиток лінгводидактики та описує результат мовної освіти?

- А) освітній стандарт
- Б) Закон України про освіту
- В) Концепція НУШ

2. Вкажіть підходи щодо вивчення української мови як державної.

- А) компетентнісний, комунікативно-діяльнісний, міжкультурний
- Б) компетентнісний, діяльнісно-практичний, міжетнічний
- В) комунікативно-діяльнісний, міжкультурний, загально педагогічний

3. Засвоєння учнями фонетичної і графічної системи української мови (фонетика і графіка), усвідомлення ними існуючих взаємозв'язків між буквами і звуками – це?

- А) психолого-лінгвістична основа вивчення української мови як державної
- Б) компетентнісний підхід до вивчення української мови як державної
- В) лінгвістична вивчення української мови як державної

4. Назвіть прийом розвитку усного мовлення першокласників у школах з навчанням мовами національних меншин, який полягає у повторенні за зразком учителя.

- А) заучування
- Б) імітація
- В) демонстрація зразків мовлення

5. Провідний спосіб вивчення лексичного матеріалу у школах з навчанням мовами національних меншин на початковому етапі.

- А) знання лексики подібної за звучанням та значенням
- Б) вивчення з демонстрації зразків мовлення
- В) вивчення із заучування

6. Які орфоепічні вміння повинні бути сформовані в учнів у школах з навчанням мовами національних меншин?

- А) правильна вимова звуків
- Б) вміння правильно будувати висловлювання
- В) уміння слухати та розуміти почуте

7. Назвіть групи граматичних умінь, які повинні бути сформовані в учнів у школах з навчанням мовами національних меншин?

- А) правильна вимова звуків
- Б) вміння правильно будувати висловлювання
- В) уміння слухати та розуміти почуте

8. Які аудіативні вміння повинні бути сформовані в учнів у школах з навчанням мовами національних меншин?

- А) правильна вимова звуків
- Б) вміння правильно будувати висловлювання
- В) уміння слухати та розуміти почуте

9. Назва курсу і навчального предмета для учнів першого класу для шкіл з навчанням мовами національних меншин.

- А) українська мова та читання
- Б) навчання грамоти
- В) усний курс

10. Який принцип побудови підручників з навчання української мови як державної в школах з навчанням мовами національних меншин полягає у наступному: «передбачає інтеграцію навчальної інформації, інновацій, дидактичних вимог та інформаційних технологій у шкільному підручнику та вплив на характер змін шкільного підручника»?

- А) інтеграційний
- Б) технологічний
- В) синергетичний

Усне фронтальне опитування (обговорення теоретичних питань)

1. Мета і завдання навчання початкового курсу української мови.
2. Психолого-лінгвістичні основи вивчення української мови як державної.
3. Порівняльний аналіз особливостей вивчення української та румунської мов на початковому етапі навчання

Запитання та завдання для експрес-опитування

1. Що розуміють під поняттям «лінгводидактика»?
2. Розкрийте особливості лінгводидактичної системи навчання української мови як державної.
3. Назвіть мету навчання початкового курсу української мови.
4. Проаналізуйте відмінності у вивченні української та румунської мови на початковому етапі.
5. Назвіть психолого-лінгвістичні основи вивчення української мови як державної.

Індивідуальне кейс-завдання

Завдання 1. Проаналізуйте лінгводидактичну систему навчання української мови як державної.

Завдання 2. Визначте мету і основні завдання вивчення української мови у школах з навчанням мовами національних меншин.

Завдання 3. Поясніть психолого-лінгвістичні основи вивчення української мови.

Завдання 4. Проаналізуйте особливості порівняльного вивчення української та румунської мов.

Завдання 5. Охарактеризуйте сучасні підходи до мовної освіти.

Презентаційна сесія індивідуальних робіт

1. Проаналізувати праці сучасних лінгводидактів з вивчення української мови як державної.

2. Визначити лінгвопсихологічні особливості формування українського мовлення – оформити презентаційну таблицю.

3. Розкрити зміст і структуру курсу української мови як другої у початкових класах на основі системного аналізу типових навчальних програм.

4. Проаналізувати взаємозв'язок формування мовної, комунікативної та соціокультурної компетенцій учнів у контексті реалізації освітніх завдань.

5. Виявити особливості формування ключових і предметних компетентностей на уроках української мови, зокрема, в межах мовленнєвої та мовної змістових ліній навчальної програми.

Тема 3

Сучасні підходи до вивчення української мови як державної у початковій школі

Мета заняття: систематизувати знання здобувачів освіти щодо особливостей вивчення української мови як державної у 1-2 класах (I цикл), у 3-4 класах (II цикл); проаналізувати активні методи та прийоми навчання сучасної української мови як державної.

Знання та вміння: знати сучасні методологічні основи викладання української мови як державної, зокрема компетентнісно-діяльнісний підхід, його реалізацію через активні методи та прийоми

та психолінгвістичні особливості засвоєння мови учнями 1-2 класів (І цикл) та 3-4 класів (ІІ цикл); вміти застосовуючи діяльнісний підхід відповідно до вікових та освітніх потреб кожного циклу початкової освіти для формування комунікативної компетенції.

Тести до теми 3

1. Назвіть вид мовленнєвої діяльності, що є провідним під час вивчення української мови як державної?

- А) говоріння
- Б) письмо
- В) читання

2. На початковому етапі вивчення усного курсу української мови як державної – життєвому досвіду, ігровим інтересам учнів повинна відповідати?

- А) тематика спілкування
- Б) лексичні одиниці
- В) комунікативні функції мови

3. Визначте один з ефективних засобів поліпшення якості сприймання молодшими школярами української мови як державної.

- А) вправи
- Б) мовленнєві ігри
- В) спілкування з вчителем

4. До якого виду вправ належать наступні:

розпізнавання слів з наголосом на певному складі; визначення позиції певного звука в словах; знаходження певного складу в почутих словах; визначення кількості складів у словах; розпізнавання слів за звуковою схемою?

- А) вправи на формування фонематичного слуху
- Б) вправи на звуковий аналіз
- В) вправи на формування аудіативних умінь

5. В який період вивчення української мови як державної доцільно використовувати такі завдання: розпізнавання предмета за описом; вибір серед малюнків ілюстрації до тексту; розпізнавання

та запам'ятовування дійових осіб уривка твору; інсценізація коротких творів?

- А) після буквений період
- Б) буквений період
- В) добуквений період

6. Назвіть прийом, що використовується під час пояснення слів з предметним значенням?

- А) переклад рідною мовою
- Б) пояснення
- В) демонстрація

7. Назвіть прийом, який слід використовувати під час пояснення слів з абстрактним значенням?

- А) переклад рідною мовою
- Б) пояснення
- В) демонстрація

8. Назвіть етап усвідомлення морфемної будови слова є тим, на якому відбувається ознайомлення учнів із особливостями споріднених слів, визначаються назви та функції кожної морфеми українського слова, формуються вміння використовувати спільнокореневі слова під час продукування власних висловлювань, а також удосконалюються орфографічні навички.

- А) пропедевтичний
- Б) основний
- В) практичний

9. В якому класі вивчення української мови як державної (навчання грамоти) із візуальним закріпленням понять типу речення за розділовими знаками, а також ознайомлення з типами речень за метою висловлювання та інтонацією – відбувається? На цьому етапі учні формують базові мовні компетенції щодо структури речення та правил пунктуації, що слугує основою для подальшого розвитку граматичної та комунікативної компетентності.

- А) 4 клас
- Б) 1 клас

В) 2 клас

10. Назвіть нетрадиційну методику навчання української мови як державної, що передбачає ознайомлення учнів з буквами-малюнками, навчальними піснями, друкування кольорами.

- А) здоров'язбережувальна «Веселкова» технологія
- Б) методика тактильного дослідження букв
- В) методика «евритмія», розроблена Р. Штайнером

Усне фронтальне опитування (обговорення теоретичних питань)

- 1. Особливості вивчення української мови як державної у 1-2 класах (І цикл).
- 2. Особливості вивчення української мови як державної у 3-4 класах (ІІ цикл).
- 3. Компетентнісно-діяльнісний підхід до навчання української мови як державної.
- 4. Активні методи, прийоми навчання сучасної української мови як державної.

Запитання та завдання для експрес-опитування

- 1. Розкрийте зміст поняття «компетентнісно-діяльнісний підхід».
- 2. Назвіть особливості компетентнісно-діялісного підходу до вивчення української мови як державної.
- 3. Зміст опанування української мови як державної у 1-2 класах (І цикл).
- 4. Зміст опанування української мови як державної у 3-4 класах (ІІ цикл).
- 5. Проаналізуйте активні методи та прийоми навчання сучасної української мови як державної.

Індивідуальне кейс-завдання

Завдання 1. Проаналізуйте характеристики вивчення української мови як державної у 1-2 класах.

Завдання 2. Визначте особливості вивчення української мови у 3-4 класах.

Завдання 3. Розкрийте суть компетентнісно-діяльнісного підходу до навчання української мови як державної.

Завдання 4. Наведіть приклади активних методів і прийомів навчання української мови як державної.

Завдання 5. Поясніть роль учителя у реалізації сучасних підходів до мовної освіти.

Презентаційна сесія індивідуальних робіт

1. Здійснити аналіз підручників для шкіл з навчанням мовами національних меншин.

2. Проаналізувати відповідність підручників новій програмі з української мови як другої.

3. Здійснити характеристику навчальних засобів та розкрити їхні специфічні особливості у процесі опанування української мови як другої (у формі повідомлення).

4. Вивчити досвід роботи вчителів у реалізації програм.

Тема 4

Створення сприятливого освітнього середовища для навчання української мови як державної

Мета заняття: систематизувати знання здобувачів освіти щодо особливостей організації сприятливого освітнього середовища для навчання української мови як державної у школах національних меншин; проаналізувати активні методи та прийоми навчання сучасної української мови як державної.

Знання та вміння: знати етапи засвоєння другої мови та методи стимулювання мотивації румуномовних учнів, а також концепції предметно-мовного інтегрованого навчання; вміти проєктувати українськомовне освітнє середовище та організовувати партнерську взаємодію з метою подолання мовного бар'єру та прискорення комунікативного розвитку учнів.

Тести до теми 4

1. За яким принципом побудована програма з української мови для початкової школи?

А) спіралевидний

Б) концентричний

В) наступності

2. Навчання української мови в початковій школі здійснюється протягом трьох етапів. Назвіть їх.

- А) початковий, основний, узагальнюючий
- Б) вступний, основний, заключний
- В) двобуквений, буквений, післябуквений

3. Назвіть етап систематизації та узагальнення знань про мову у початковій школі передбачає організацію навчання української мови таким чином, щоб відомості з різних лінгвістичних розділів відповідали сучасним науковим уявленням про мовні факти та сприяли формуванню цілісного мовного світогляду учнів.

- А) початковий етап
- Б) основний етап
- В) буквений етап

4. Що необхідно створити з метою забезпечення якісного навчання, стимулювання мотивації до вивчення української мови молодших школярів?

- А) методичне забезпечення вивчення навчального предмета
- Б) навчальну програму, яка б відповідала усім вимогам
- В) сприятливе освітнє середовище

5. Як називається мобільний застосунок, створений для інтерактивного вивчення української мови учнями 1-4 класів закладів освіти з навчанням мовами національних меншин? (керівник-радник із питань мови проєкту "Навчаємось разом" Ігор Хворостяний)

- А) «ВАУ»
- Б) «ЙОЙ»
- В) «КЛАС»

6. Назвіть методiku, яка дозволяє сформувати лінгвістичну компетенцію в здобувачів освіти нерідною мовою у тому ж навчальному змісті, що відбувається формування загальних знань та практичних умінь.

- А) сприятливе освітнє середовище

- Б) предметно-мовне інтегроване навчання
- В) комунікативно-діяльнісне навчання

7. Вкажіть активний шлях підвищення ефективності навчання, спрямований на одночасне вивчення учнями різних предметів, який передбачає одночасне опанування учнями знань із різних предметів. Завдяки такому підходу знання набувають системності, уміння формуються комплексно, посилюється світоглядне спрямування інтересів учнів, а також досягається вищий рівень розвитку їхнього інтелекту.

- А) інтегроване навчання
- Б) діяльнісний підхід до навчання
- В) мовне середовище

8. Протягом якого періоду формуються базові навички інтерактивного спілкування ?

- А) 6 міс.-1 рік
- Б) 3-4 роки
- В) 1-2 роки

9. Перелічіть чинники, що впливають на вивчення мови як державної.

- А) особистісні, соціальні, державні
- Б) особистісні, соціальні, політичні
- В) індивідуальні, соціальні, контекстуальні

10. У чому полягає підхід ідентичності в процесі вивчення української мови як державної?

- А) сприйняття себе по відношенню до інших, можливість належати до мовних спільнот
- Б) можливості використання мови, власні очікування
- В) потреба використовувати голоси інших для власних цілей

Усне фронтальне опитування (обговорення теоретичних питань)

1. Етапи засвоєння другої мови.
2. Стимулювання мотивації до навчання української мови румуномовних молодших школярів.

3. Предметно-мовне інтегроване навчання української мови.
4. Партнерська взаємодія учнів в українськомовному освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин.

Запитання та завдання для експрес-опитування

1. Опишіть та проаналізуйте етапи засвоєння другої мови.
2. Вкажіть методи та прийоми, що впливають на оптимізацію мотивації учнів до вивчення української мови як державної.
3. Розкрийте зміст та особливості предметно-мовного інтегрованого навчання української мови.

Індивідуальне кейс-завдання

Завдання 1. Проаналізуйте етапи засвоєння другої мови. У чому полягає різниця між поняттями «вивчення мови» та «засвоєння мови»?

Завдання 2. Поясніть, як створити сприятливе психологічне середовище для навчання української мови як державної у школах нацменшин.

Завдання 3. Розкрийте особливості стимулювання мотивації до вивчення української мови молодшими школярами.

Завдання 4. Опишіть основні принципи організації інтерактивного уроку української мови для учнів, які вивчають її як другу.

Завдання 5. Поясніть сутність методу «Мовні сходи» та його значення у формуванні комунікативної компетентності учнів.

Презентаційна сесія індивідуальних робіт

1. Дібрати систему ігор, проблемних ситуацій для стимулювання мотивації до навчання української мови румуномовних молодших школярів.

2. Проаналізувати вправи та супровідний методичний апарат до них з метою визначення їхньої ефективності у розвитку навчально-пізнавальної активності молодших школярів у закладах освіти з навчанням мовами національних меншин.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Методика вивчення української мови як державної

Тема 5

Методика формування комунікативних умінь з української мови як державної

Мета заняття: систематизувати знання здобувачів освіти щодо особливостей методики формування комунікативних умінь молодших школярів з української мови як державної.

Знання та вміння: знати особливості розвитку усного мовлення учнів – представників нацменшин, розуміти ключові аспекти щодо реалізації змістової лінії «Взаємодіємо усно» в межах вивчення української мови як державної у школах нацменшин; вміти проєктувати систему мовних вправ, спрямовану на формування комунікативних умінь у діалогічному та монологічному мовленні.

Тести до теми 5

1. Назвіть обов'язкові умови діалогічного мовлення:

- А) мотив, орієнтація на співрозмовника
- Б) загальна культура мовлення, етикетна лексика
- В) знання форм звертання, мотив спілкування

2. Вкажіть на вправи з діалогічного мовлення, які найчастіше використовуються під час формування усного мовлення у 1-2-их класах?

- А) вправи на основі ситуативних малюнків
- Б) вправи на моделювання ситуації
- В) вправи на словесне малювання

3. Перерахуйте основні складові монологічного мовлення.

- А) звертання, мета, співрозмовник
- Б) мотив, мета, мовленнєве завдання
- В) стимул, мета, адресат

4. Вправи, які рекомендовано використовувати на початковому етапі формування вмінь учнів зв'язно висловлювати думку?

- А) вправи на дослівне переказування

- Б) вправи на словене малювання
- В) вправи на моделювання життєвих ситуацій

5. Етап формування орфоепічних вмінь, де учні вчать-ся вимовляти той чи інший звук за зразком.

- А) тлумачення орфоепічної норми
- Б) вправлення в розумінні орфоепічної норми
- В) перевірка засвоєння

6. До якого етапу формування орфоепічних умінь відноситься подана вправа: «послухайте, як вимовляється цей звук (вчитель показує). А тепер вимовте його самі (підходить до кожного і прислухається, щоб пересвідчитись у правильності вимови)?

- А) тлумачення орфоепічної норми
- Б) вправлення в розумінні орфоепічної норми
- В) перевірка засвоєння

7. До якого етапу формування орфоепічних умінь відноситься подана вправа: Наприклад: розучування скоромовки «Ча-ча-ча, чу-чу-чу, я калачики печу»?

- А) пояснення орфоепічної норми
- Б) тренування в засвоєнні орфоепічної норми
- В) перевірка якості засвоєння

8. Вкажіть, на що зорієнтовані слухові вправи на розпізнавання звуковимови?

- А) усвідомлення орфоепічної норми
- Б) формування вмінь вимови
- В) зіставлення звуків

9. В якому класі слід використовувати друковані тексти для розвитку монологічного мовлення учнів?

- А) 1 клас
- Б) 2 клас
- В) 3-4 класи

10. Робота над усвідомленням етикетної лексики й формуванням загальної культури мовлення є обов'язковим компонентом?

- А) формування вмінь діалогічного мовлення
- Б) формування вмінь монологічного мовлення
- В) формування орфоепічних умінь

Усне фронтальне опитування (обговорення теоретичних питань)

1. Розвиток усного мовлення учнів: діалогічне та монологічне мовлення.
2. Реалізація змістової лінії програми «Взаємодіємо усно».
3. Зміст і методика орфоепічної роботи.
4. Мовні вправи у формуванні комунікативних умінь.

Запитання та завдання для експрес-опитування

1. Розкрийте зміст поняття «*комунікативні уміння*»
2. Проаналізуйте особливості діалогічного та монологічного мовлення учнів.
3. Визначте зміст лінії програми з української мови як державної «*Взаємодіємо усно*».
4. Вкажіть на основні аспекти здійснення орфоепічної роботи у початковій школі.
5. Назвіть види мовних вправ, що сприяють формуванню комунікативних умінь молодших школярів.

Індивідуальне кейс-завдання

Завдання 1. Розкрийте особливості розвитку діалогічного мовлення учнів-представників нацменшин: наведіть приклади вправ.

Завдання 2. Розкрийте особливості розвитку монологічного мовлення учнів-представників нацменшин: наведіть приклади вправ.

Завдання 3. Здійсніть порівняльну характеристику програмних вимог щодо діалогічного мовлення учнів 1-4 класів.

Завдання 4. Запропонуйте приклади вправ для формування комунікативних умінь учнів.

Презентаційна сесія індивідуальних робіт

1. Проаналізувати та порівняти вимоги програми щодо діалогічного мовлення учнів 1-4 класів.
2. Розробити урок, що складається із завдань та видів робіт щодо формування здатностей до будови діалогу.
3. Підготувати систему вправ з опрацювання реченням у початкових класах
 - ✓ вправи на основі зразка;
 - ✓ конструктивні вправи;
 - ✓ творчі вправи.
4. Скласти конспект уроку з української мови (Тема: Речення).

Тема 6

Методика навчання грамоти на предметній основі

Мета заняття: ознайомити здобувачів освіти з теоретико-методичними основами навчання грамоти в умовах вивчення української мови як державної та сформувати практичні вміння застосування сучасних активних та цифрових технологій для ефективного засвоєння учнями алфавіту, читання й письма.

Знання та вміння: знати сучасну методику навчання грамоти української мови, включаючи особливості ознайомлення з українським алфавітом, роль тренувальних методів та функціональні можливості цифрових технологій; вміти комплексно застосовувати активні форми роботи та інтегрувати цифрові інструменти для ефективного формування фонематичного слуху та графічних навичок у молодших школярів.

Тести до теми 6

1. Оптимальний метод для первинного знайомства учнів з українськими літерами?

- А) запам'ятовування через багаторазове повторення
- Б) використання асоціативних образів
- В) читання текстів з поясненнями

2. Назвіть основну мету використання методу «Хмари слів» у навчанні грамоти?

- А) покращення грамотності шляхом повторення
- Б) вивчення граматичних правил
- В) створення асоціативних зв'язків між словами

3. Інтерактивний метод «Мікрофон» найкраще підходить для:

- А) письмової роботи
- Б) взаємоперевірки знань
- В) розвитку усного мовлення та комунікативних навичок

4. Для якого завдання найкраще підходить використання методу «Кубик Блума»?

- А) запам'ятовування нових слів
- Б) стимулювання критичного мислення
- В) розвиток навичок письма

5. Яку роль відіграють тренувальні методи у навчанні української мови як державної для національних меншин?

- А) допомагають у засвоєнні орфографічних правил
- Б) сприяють формуванню стабільних мовних навичок
- В) використовуються тільки для вивчення нових слів

6. Що з наведеного нижче є основною перевагою використання цифрових технологій у навчанні грамоти?

- А) можливість зекономити час учителя
- Б) забезпечення індивідуального підходу до навчання
- В) використання різних мов для навчання

7. Установіть відповідність між методом ознайомлення з буквами та його особливістю:

Метод	Особливість
1. Зоровий	а) Учень бачить букву, запам'ятовує її форму
2. Слуховий	б) Вчить звук букви, його вимову
3. Діяльнісний	с) Письмові вправи, ліплення, аплікації

8. Що з наведеного нижче є прикладом інтерактивної форми навчання грамоти?

- А) хмара слів
- Б) письмовий диктант
- В) виписування слів із підручника

9. Який метод сприяє розвитку критичного мислення під час навчання грамоти?

- А) мікрофон
- Б) кубик Блума
- В) диктант

10. Який з методів сприяє активізації усного мовлення учнів?

- А) диктант
- Б) гронування слів
- В) мікрофон

Усне фронтальне опитування (обговорення теоретичних питань)

1. Особливості ознайомлення учнів з буквами українського алфавіту.
2. Сучасні форми роботи з навчання грамоти.
3. Роль тренувальних методів у процесі навчання української мови.
4. Цифрові технології у навчанні української мови.

Запитання та завдання для експрес-опитування

1. Назвіть та стисло охарактеризуйте основні періоди (етапи) навчання грамоти у початковій школі.
2. Який метод навчання грамоти є провідним у сучасній українській школі та у чому полягає його зміст?
3. Розкрийте мету та основні завдання підготовчого (добукварного) періоду навчання грамоти.
4. Яка послідовність роботи над вивченням нової букви є традиційною та найбільш ефективною у букварний період?
5. Охарактеризуйте один із видів диктантів, що використовується у процесі навчання грамоти, та поясніть його ефективність.

Індивідуальне кейс-завдання

Завдання 1. Розкрийте зміст поняття «методика навчання грамоти» та охарактеризуйте етапи навчання грамоти, вказавши їх основні завдання.

Завдання 2. Опишіть зміст аналітико-синтетичного звукового методу навчання грамоти та наведіть його переваги і недоліки. Поясніть, чому саме цей метод є провідним у сучасній українській школі.

Завдання 3. Визначте основну мету підготовчого періоду. Назвіть та охарактеризуйте три групи вправ для розвитку усного мовлення та фонематичного слуху першокласників.

Завдання 4. Визначте основну мету та завдання післябукварного періоду навчання грамоти. Які два основні напрями роботи реалізуються в цей час для вдосконалення навичок читання і письма?

Презентаційна сесія індивідуальних робіт

1. Проаналізувати структуру букваря та уроку навчання грамоти шкіл з навчанням мовами національних меншин.

2. Підібрати дидактичний матеріал для виконання аналітико-синтетичних вправ.

3. Розробити конспект інтегрованого уроку в добуквений, буквений, післябуквений періоди (з використанням прийомів звукового аналізу та синтезу).

4. Підготувати дидактичний матеріал для навчання письма молодших школярів, враховуючи особливості української мови як другої.

5. Розробити та представити інтерактивну вправу з використанням цифрових технологій, спрямовану на автоматизацію навичок читання складів або слів у букварний період навчання грамоти.

6. Скласти тематичний словник із 10-12 слів, які можуть викликати інтерференційні помилки у румуномовних учнів на етапі письма.

Тема 7

Урок як основна форма навчання української мови у школах з навчанням мовами національних меншин

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо теоретико-методичних основ організації, проектування та проведення уроку української мови як державної у школах з навчанням мовами національних меншин; формувати здатність оптимального вибору типу, структури та технології уроку відповідно до дидактичних цілей.

Знання та вміння: знати специфічні дидактичні вимоги до структури, типів та технології уроку української мови як другої; вміти проектувати та проводити інтегровані уроки для максимальної активації мовленнєвої діяльності учнів.

Тести до теми 7

1. Назвіть ключове завдання під час організації уроку української мови у школах з навчання мовами національних меншин?

- А) забезпечити культурно-історичне підґрунтя навчання
- Б) формувати мовну особистість з акцентом на міжкультурній компетентності
- В) забезпечити повне занурення у мовне середовище без пояснень рідною мовою

2. Вкажіть принцип організації уроку, що сприяє ефективному засвоєнню української мови у школах з навчання мовами національних меншин?

- А) систематичності та послідовності
- Б) природності мовного розвитку
- В) врахування культурних особливостей

3. Який із перелічених нижче методів є найбільш ефективним для формування навичок міжкультурної комунікації на уроках української мови?

- А) метод заучування граматичних правил
- Б) інтерактивні методи навчання (ігри, дискусії, діалоги)
- В) метод повторення та механічного засвоєння текстів

4. Завдання вчителя під час проведення уроку української мови у школах з навчання мовами національних меншин?

- А) забезпечити пояснення нових тем виключно українською мовою, навіть якщо це ускладнює розуміння
- Б) використовувати рідну мову учнів для пояснення складних аспектів з поступовим переходом до української
- В) переважно орієнтуватися на засвоєння лексики без уваги до граматики

5. Що з переліченого найкраще характеризує інтеграцію культурного компоненту в навчальний процес на уроках української мови?

- А) ознайомлення учнів лише з літературою українською мовою, не враховуючи їхню національну культуру
- Б) включення національних традицій, звичаїв та культурного досвіду учнів у мовні завдання
- В) створення програм виключно на основі українського мовного середовища

6. Назвіть підхід до навчання української мови, який є найефективнішим для шкіл з мовами національних меншин?

- А) використання автентичних українських текстів без адаптації
- Б) інтегрований підхід із залученням національних культурних елементів учнів
- В) переважне використання цифрових засобів навчання

7. Який з перелічених елементів є необхідним для створення сприятливого мовного середовища на уроці української мови?

- А) використання тільки офіційно затверджених підручників без додаткових матеріалів
- Б) використання мультимедійних засобів, що сприяють культурному обміну та розумінню
- В) перевага над лексичними завданнями з виключенням комунікативної практики

8. Назвіть ключовий аспект забезпечення міжкультурної компетентності під час вивчення української мови у школах національних меншин?

- А) ознайомлення з мовними нормами та культурними особливостями виключно українського народу
- Б) організація діалогів та рольових ігор, що ілюструють різні культурні контексти
- В) засвоєння літературних творів без обговорення їхнього культурного значення

9. Назвіть шляхи підвищення мотивації учнів до опанування української мови у школах з мовами навчання національних меншин?

- А) традиційний формат уроків без використання інтерактивних завдань
- Б) створення ситуацій успіху, з урахуванням інтересів та культурного досвіду учнів
- В) використання письмових завдань для кращого засвоєння матеріалу

10. Який метод навчання сприяє розвитку активного словникового запасу на уроках української мови у школах з навчанням мовами національних меншин?

- А) механічне заучування списків слів без контексту
- Б) метод проєктної роботи з використанням тематичних матеріалів
- В) виключно читання текстів із перекладом на рідну мову

Усне фронтальне опитування (обговорення теоретичних питань)

1. Особливості уроків української мови. Структурування і зміст уроків.
2. «Типи уроків української мови у школах з навчанням мовами національних меншин».
3. Методичні характеристики інтегрованого уроку української мови як державної.

Запитання та завдання для експрес-опитування

1. Розкрийте зміст поняття «урок» як основна форма організації освітнього процесу.
2. Проаналізуйте особливості уроку української мови у школах з навчанням мовами національних меншин.

3. Назвіть основні типи уроків української мови у школах нацменшин.

4. Охарактеризуйте головні елементи уроку української мови.

5. Розкрийте специфіку інтегрованого уроку української мови.

Індивідуальне кейс-завдання

Завдання 1. Розкрийте зміст уроку як провідної форми організації навчання. Назвіть та охарактеризуйте найважливіші вимоги до сучасного уроку української мови як другої.

Завдання 2. Поясніть специфіку уроків української мови у школах з навчанням мовами національних меншин.

Завдання 3. Опишіть структуру сучасного уроку української мови. Назвіть два основні компоненти уроку та вкажіть, які етапи уроку вони об'єднують.

Завдання 4. Розкрийте особливості технології проведення уроків української мови. Вкажіть на провідні методи навчання, які є основою технології, що застосовується на уроках української мови як державної.

Презентаційна сесія індивідуальних робіт

1. Проаналізувати та порівняти програмні вимоги до уроків української мови у школах з навчанням мовами національних меншин.

2. Підготувати приклади завдань і вправ, спрямованих на розвиток мовленнєвих умінь учнів початкових класів.

3. Розробити конспект уроку української мови (на вибір однієї з тем програми 1-4 класів).

4. Сформувати методичні рекомендації до уроків української мови як державної в школах з навчанням мовами національних меншин.

5. Знайти й переглянути в ютубі «Урок української мови як державної (читання) в 1 класі», визначити ключові компетентності, наскрізні уміння, очікувані результати, що формуються на уроці української мови як державної/другої; створити модель уроку.

6. Підібрати відповідний методичний інструментарій до уроків української мови як другої.

Тема 8

Методика вивчення мовного матеріалу

Мета заняття: систематизувати та поглибити знання студентів щодо методики вивчення фонетики, графіки та формування орфографічних умінь української мови як другої; розкрити специфіку роботи над мовним матеріалом з урахуванням впливу рідної мови учнів.

Знання та вміння: знати методичну послідовність роботи над засвоєнням графічної системи, особливості орфоепічної та орфографічної роботи у початковій школі, а також типологію вправ для формування стійких орфографічних навичок; вміти здійснювати порівняльний аналіз української та рідної мови учнів для прогнозування та попередження типових помилок на фонетичному та графічному рівнях, а також розробляти систему вправ для подолання інтерференції рідної мови при письмі.

Тести до теми 8

1. Яке поняття найкраще описує процес засвоєння учнями правил вимови та вивчення звукової системи мови?

- А) лексикологія
- Б) фонетика
- В) синтаксис

2. Назвіть оптимальний метод для засвоєння складних буквосполучень.

- А) виконання фонетичних вправ із самооцінкою
- Б) порівняння звукових особливостей української та іноземних мов
- В) звичення фонетичних схем

3. Вкажіть на перевагу фонетичних вправ з аудіовідтворенням над традиційними повтореннями.

- А) аудіовідтворення спрощує аналіз інтонацій
- Б) розвивають слухову пам'ять без впливу інтерференції
- В) дозволяють контролювати правильність вимови в реальному часі

4. Як впливає частота використання певних слів на формування орфографічних навичок?

- А) знижує увагу учнів до правильності написання

- Б) збільшує ймовірність засвоєння орфографічної форми через автоматизацію
- В) не впливає на загальну грамотність учнів

5. Який підхід допомагає учням уникати плутанини у написанні слів, що звучать подібно?

- А) запам'ятовування кожного слова індивідуально
- Б) часте списування текстів із цими словами
- В) розуміння морфемної структури та етимології слів

6. Назвіть найефективніший метод вправлення для попередження орфографічних помилок у письмовому мовленні учнів?

- А) проведення комплексних диктантів з одночасним оцінюванням орфографії, граматики та стилістики
- Б) використання вправ на розпізнавання правильних та неправильних форм слів
- В) письмове вправлення у записі текстів без коментарів вчителя

7. Тип вправ для ефективного засвоєння складних граматичних конструкцій

- А) переклад з рідної мови
- Б) конструювання власних прикладів із вживанням конструкцій
- В) списування текстів з подібними конструкціями

8. Вкажіть на типову помилку двомовних учнів, яка пов'язана з інтерференцією.

- А) неправильне розташування слів у реченні
- Б) помилки в орфографії
- В) використання нетипових для української мови інтонаційних конструкцій

9. Назвіть важливий аспект для уникнення помилок у письмовому мовленні.

- А) тренування усного перекладу
- Б) виправлення помилок у написаних текстах із рефлексією
- В) часте списування без додаткового аналізу

10. Вкажіть вид діяльності, що допомагає учням досягти автоматизації навичок письмового мовлення.

- А) регулярне виконання творів на довільну тему
- Б) постійне написання коротких нотаток у формальному стилі
- В) виконання граматичних диктантів

Усне фронтальне опитування (обговорення теоретичних питань)

1. Особливості засвоєння учнями фонетики. Особливості методики формування орфографічних умінь і навичок.
2. Методика ознайомлення учнів з граматиною української мови.
3. Типи мовленнєвих помилок учнів, способи їх подолання.

Запитання та завдання для експрес-опитування

1. У чому полягає основна графічна складність для румунськомовних учнів на початку вивчення української мови у 2-му класі?
2. Розкрийте зміст орфоепічної та орфографічної роботи і поясніть, який вид роботи є первинним у навчальному процесі.
3. Назвіть види тренувальних вправ, які є найбільш ефективними для попередження графічних та орфографічних помилок, спричинених інтерференцією рідної мови.
4. Наведіть приклади українських літер, які мають частковий або повний збіг у написанні з рідною мовою, але різняться за звуковим значенням.
5. Поясніть, у чому полягає методична послідовність роботи над засвоєнням українських слів із подовженням приголосних звуків (на прикладі іменників типу *життя, знання*).

Індивідуальне кейс-завдання

Завдання 1. Проаналізуйте особливості методики формування орфографічних умінь і навичок в учнів-представників нацменшин.

Завдання 2. Розкрийте зміст орфоепічної та орфографічної роботи на уроках української мови як другої. Поясніть, чому формування орфоепічних умінь має передувати орфографічним.

Завдання 3. Опишіть послідовність (етапи) роботи вчителя над засвоєнням учнями подовжених приголосних звуків (як, наприклад, у словах *зілля, суддя*), починаючи від їхнього виразного читання до письмового позначення.

Завдання 4. Підготуйте конструктивні вправи (на основі зразка) для 2-3 класу, які допоможуть учням правильно утворювати та записувати слова із подовженням приголосних (*читати – читання, суд – суддя*).

Презентаційна сесія індивідуальних робіт

1. Скласти діагностичну роботу (5-7 завдань) для учнів 2-го класу, яка дозволить виявити рівень графічної інтерференції.

2. Проаналізувати та класифікувати типові помилки румуномовних учнів (2-4 клас) на фонетичному та графічному рівнях. Навести по три приклади слів, у яких ці помилки найчастіше трапляються, та обґрунтувати їхню причину.

3. Підібрати два різних за типом тексти і на основі кожного розробити по дві вправи, які одночасно активізують лексику та тренують орфоепічні навички у контексті.

4. Розробити методичні рекомендації (пам'ятку) для вчителя початкової школи (3-4 класи) щодо запобігання помилкам у написанні слів із подовженням приголосних. Пам'ятка повинна містити три ключові поради та один наочний прийом.

5. Скласти таблиці зіставлення знань і практичних вмінь з фонетики й графіки, які набуті вже у 1-2 класах та тих, які потрібно виробити в 3-4 класах. На основі аналізу зробити висновки про особливості завдань з цих розділів.

6. Дібрати диференційовані за змістом речення, тексти, що оптимізують орфографічні навички, покращують ступінь знань учнів з морфології, фонетики, орфографії.

7. Порівняти орфоепічні норми румунської та української мов. Інформацію подати у таблиці:

Орфоепічні норми румунської мови	Орфоепічні норми української мови
<i>1. Вимова голосних звуків</i>	

Тема 9

Розвиток усного і писемного мовлення учнів шкіл з навчанням мовами національних меншин

Мета заняття: систематизувати та поглибити знання студентів щодо методики формування всіх видів мовленнєвої діяльності на уроках української мови як другої; розкрити особливості роботи над збагаченням словникового запасу та розвитком зв'язного усного і писемного мовлення учнів.

Знання та вміння: знати методику роботи над активізацією словника, методику роботи над синтаксисом, а також особливості формування діалогічного та монологічного мовлення у початкових класах; вміти розробляти систему вправ, спрямованих на попередження лексичних та граматичних помилок при побудові зв'язних висловлювань; моделювати фрагмент уроку, застосовуючи прийоми розвитку усного та писемного мовлення з урахуванням комунікативно-діяльнісного підходу.

Тести до теми 9

1. Яка з наведених стратегій є найефективнішою для інтеграції лексикології в навчання української мови для національних меншин?

- А) використання контекстуальних завдань
- Б) вивчення лексики без практичних прикладів
- В) читання лише українських текстів

2. В якій формі навчання особливо важливо використовувати фразеологізми для покращення усного мовлення учнів?

- А) письмові завдання
- Б) ігрові та інтерактивні завдання
- В) контрольні роботи

3. Назвіть один із важливих аспектів для освітньо-пізнавального процесу вивчення лексикології?

- А) вивчення словникового запасу в ізоляції
- Б) залучення до навчального процесу рідної мови
- В) орієнтація лише на граматичні правила

4. Визначте роль фразеології в навчанні двомовних учнів.

- A) допомагає уникнути помилок у граматиці
- B) підвищує виразність та стилістичність мовлення
- B) не має жодного значення для розвитку мовлення

5. Вкажіть на найбільш дієву методику для вивчення лексикології в контексті двомовності.

- A) використання одномовних підручників
- B) застосування біхевіористичних методів
- B) паралельне використання рідної та української мови

6. Яка з наведених цілей є основною при вивченні фразеології на уроках української мови для національних меншин?

- A) опанування формальними аспектами мови
- B) розуміння культурних контекстів фразеологізмів
- B) виключно запам'ятовування фраз

7. Назвіть найважливіший аспект для нормативно-практичного навчання лексикології.

- A) використання старих підручників
- B) актуальність лексичного матеріалу для учнів
- B) суворе дотримання граматичних правил

8. Яка з наведених методик найбільш сприяє розвитку міжкультурної компетенції учнів?

- A) окреме вивчення української та рідної мов
- B) порівняльний аналіз фразеологізмів
- B) усне спілкування без контексту

9. Назвіть підхід до навчання лексикології, що найбільш відповідає потребам учнів з національних меншин.

- A) традиційний лекційний
- B) комунікативний
- B) автономний

10. Яка з наведених форм роботи є найефективнішою для засвоєння фразеології?

- А) письмові вправи без практики
- Б) діалоги та дискусії на актуальні теми
- В) виключно аудіо та відеоматеріали

Усне фронтальне опитування (обговорення теоретичних питань)

1. Робота над активізацією словника учнів.
2. Система роботи над словосполученням та реченням.
3. Удосконалення вмінь комунікативного мовлення

Запитання та завдання для експрес-опитування

1. У чому полягає методична перевага усних форм роботи над письмовими у початковому курсі української мови як другої?
2. Назвіть види роботи над лексикою, які є обов'язковими для збагачення та активізації словникового запасу учнів.
3. Поясніть, що таке трансформаційні вправи та яку роль вони відіграють у формуванні вмінь діалогічного мовлення?
4. Наведіть прийоми роботи над реченням, які сприяють подоланню граматичних помилок, спричинених інтерференцією рідної мови.
5. Поясніть, чому переказувати українською мовою учням шкільнацменшин важче, ніж рідною, та що є зразком для монологічного мовлення?

Індивідуальне кейс-завдання

Завдання 1. Охарактеризуйте основні етапи роботи над словниковим запасом на уроках української мови як другої.

Завдання 2. Поясніть, у чому полягає роль трансформаційних вправ у роботі над реченням. Наведіть два приклади таких вправ, які сприяють подоланню граматичних помилок, спричинених інтерференцією рідної мови.

Завдання 3. Розкрийте значення рольової гри у формуванні навичок діалогічного мовлення. Назвіть основні етапи роботи над діалогом, починаючи від засвоєння етикетної лексики до створення власних висловлювань.

Завдання 4. Назвіть види мовленнєвих умінь, які мають бути сформовані у молодших школярів, і поясніть, що є основою для їхнього формування.

Презентаційна сесія індивідуальних робіт

1. Дібрати диференційовані за змістом тексти, що підсилюють вміння словотворення, оптимізують рівень комунікативного мовлення молодших школярів у ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин.

2. Визначити й охарактеризувати утруднені випадки опанування будови слова в школах з навчанням мовами національних меншин.

3. Розробити систему вправ для 3-го класу, спрямованих на подолання граматичних помилок при побудові речень (наприклад, узгодження, порядок слів), спричинених інтерференцією рідної мови.

4. Розробити сценарій рольової гри на одну з тематик мовленнєвої діяльності. Чітко визначити етикетну лексику, яку мають засвоїти учні.

5. Дібрати з підручників вправи, орієнтовані на роботу зі словом, словосполученням та реченням.

6. Укласти мовне портфоліо у роботі педагога як показник результатів самостійної творчої діяльності учнів.

Тема 10

Освітньо-пізнавальний і нормативно-практичний аспекти вивчення лексикології та фразеології на основі взаємозв'язку в навчанні двох мов (рідної та української)

Мета заняття: систематизувати знання щодо методики вивчення лексикології та фразеології української мови як державної; розкрити особливості засвоєння слів, що становлять спільний та власне український лексичний фонд; перевірити розуміння типології лексико-семантичних помилок та шляхів їх попередження.

Знання та вміння: знати методику засвоєння слів і фразеологізмів, які складають спільний та власне український лексичний фонд; типологію лексико-семантичних помилок та шляхи їх попередження і виправлення; вміти здійснювати порівняльний аналіз лексичних одиниць та фразеологізмів української та рідної мов, розробляти систему вправ для збагачення та активізації словникового

запасу, спрямовану на попередження лексико-семантичних помилок у мовленні учнів-полілінгвів.

Тести до теми 10

1. Назвіть головну мету вивчення лексикології та фразеології української мови для учнів національних спільнот.

- А) поглиблення знань з фонетики
- Б) формування лексико-семантичної компетентності
- В) ознайомлення зі стилістикою мови

2. Співставте методи навчання зі словами/фразеологізмами, які вони допомагають засвоїти:

- А) метод контрастивного аналізу
- Б) метод семантизації
- В) метод перекладу
- Г) метод вправ на створення мовних ситуацій

- 1) власне українські слова і фразеологізми
- 2) слова та фразеологізми зі спільного лексичного фонду

3. Назвіть лексико-семантичні помилки у мовленні учнів-білінгвів (виберіть декілька варіантів).

- А) вживання кальок з рідної мови
- Б) неправильне використання дієвідмін
- В) вживання слів у невідповідному контексті
- Г) неправильне наголошування слів

4. Застосування прийому аналогії в розумінні значення фразеологізмів допомагає уникнути інтерференції з рідною мовою?

- А) так
- Б) ні
- В) частково

5. Який з наведених нижче методів є найбільш ефективним для запобігання лексико-семантичним помилкам в усному мовленні?

- А) метод вправлянь на переклад
- Б) метод комунікативних ситуацій
- В) метод вправлянь на заучування

6. Встановіть відповідність між типом помилки та її прикладом.

А) лексична помилка

Б) семантична помилка

В) граматична помилка

1) використання слова у невідповідному значенні

2) використання рідномовної лексеми у тексті українською мовою

3) неправильне узгодження слів у реченні

8. Основне завдання освітньо-пізнавального аспекту лексикології у двомовному навчанні:

А) механічне запам'ятовування слів

Б) розкриття значення слова через порівняння рідної та української мов

В) виключно переклад слів

9. Які з наведених завдань допомагають засвоїти фразеологізми?

А) підбір синонімів та антонімів

Б) використання фразеологізмів у реченнях

В) переклад фразеологізмів з рідної мови на українську

10. Що входить до нормативно-практичного аспекту навчання лексикології та фразеології?

А) тільки теоретичні знання

Б) закріплення знань у письмових і усних завданнях

В) виключно читання текстів

Усне фронтальне опитування (обговорення теоретичних питань)

1. Мета, завдання, зміст вивчення лексикології та фразеології української мови учнями національних спільнот.

2. Методика засвоєння слів, фразеологізмів, що становлять спільний лексичний фонд у рідній та українській мовах.

3. Методика засвоєння слів і фразеологізмів, що становлять власне український фонд.

4. Лексико-семантичні помилки в усному та писемному мовленні учнів-полілінгвів, шляхи їх попередження і виправлення.

Запитання та завдання для експрес-опитування

1. Вкажіть мету вивчення лексикології та фразеології української мови у школах національних меншин.
2. Назвіть та охарактеризуйте методичні прийоми для засвоєння слів, що становлять спільний лексичний фонд.
3. У чому полягає основна складність засвоєння слів, що становлять власне український лексичний фонд, і який методичний підхід є провідним?
4. Наведіть приклад лексико-семантичної помилки, що виникає через міжмовну омонімію.
5. Поясніть, у чому полягає методика роботи над фразеологізмами у початковій школі та яка особливість їхнього значення має бути пояснена учням.

Індивідуальне кейс-завдання

Завдання 1. Назвіть методичні прийоми роботи із засвоєння слів, що становлять спільний лексичний фонд.

Завдання 2. Поясніть, що означає принцип активізації словника. Назвіть види вправ, які допомагають учням перевести пасивну лексику в активну.

Завдання 3. Поясніть методичну складність роботи над фразеологізмами. Наведіть прийоми, які використовуються для розкриття цілісного значення фразеологізмів та запобігання їх буквальному перекладу.

Завдання 4. Поясніть, що таке міжмовні омоніми. Наведіть по два приклади українських та румунських слів, які можуть викликати таку помилку.

Завдання 5. Наведіть приклади ігрових вправ або методичних прийомів, які вчитель може використати для того, щоб учні активно використовували вивчені нові слова в усному мовленні.

Презентаційна сесія індивідуальних робіт

1. Підготувати вправи, що спрямовані на роботу з багатозначними словами; омонімами та синонімами; із антонімами учнями національних спільнот.
2. Навести зразки використання прийомів (зіставлення і протиставлення) у процесі лексичної роботи на уроках української мови.
3. Описати методи та прийоми навчання лексикології на уроках української мови як другої.
4. Розробити тренувальні вправи (колаж), спрямовані на закріплення лексики, уникнення лексико-семантичних і лексико-синтаксичних помилок у мовленні учнів.
5. Дібрати систему вправ для збагачення словникового запасу учнів та розробити творчі завдання. Укласти методичні рекомендації для роботи над граматичним матеріалом та навести приклади.

Тема 11

Особливості розвитку українського мовлення учнів-білінгвів. Уроки мовленнєвого розвитку

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо розуміння особливостей білінгвізму; систематизувати знання щодо стратегій та методів розвитку українського мовлення учнів-білінгвів; навчити розробляти завдання на адаптацію та ефективно використовувати зворотній зв'язок на уроках мовленнєвого розвитку.

Знання та вміння: знати зміст та особливості білінгвізму; вплив двомовного середовища на мовленнєвий розвиток учнів; своєрідність та взаємозв'язок методів розвитку зв'язного мовлення; особливості уроків мовленнєвого розвитку та роль зворотного зв'язку у навчанні білінгвів; вміти визначати характер впливу рідної мови на засвоєння української; розробляти завдання, які поєднують елементи української культури та культури рідної мови учня; застосовувати стратегії розвитку мовлення та формативну оцінку на уроках для білінгвів.

Тести до теми 11

1. Яка з нижченаведених характеристик є найбільш притаманною для мовлення учнів-білінгвів?

- А) використання однієї мови
- Б) складність у сприйнятті тексту
- В) відсутність акценту

2. Назвіть стратегію покращення розвитку українського мовлення учнів-білінгвів.

- А) повне занурення в українську мову
- Б) використання рідної мови на уроках
- В) діалогічна форма навчання

3. Вкажіть на основне призначення уроків мовленнєвого розвитку для учнів-білінгвів.

- А) розвиток граматичних знань
- Б) збагачення словникового запасу
- В) формування комунікативних компетенцій

4. Оберіть оптимальну вправу для розвитку навичок діалогічного мовлення учнів-білінгвів.

- А) письмові диктанти
- Б) рольові ігри
- В) читання вголос

5. Яке з наведених нижче явищ заважає розвитку українського мовлення учнів-білінгвів?

- А) частина використання рідної мови
- Б) позитивне ставлення до мови
- В) високий рівень мотивації

6. Назвіть найефективнішу стратегію підтримки інтересу учнів-білінгвів до вивчення української мови.

- А) вимоги до письмового оформлення
- Б) інтеграція сучасних технологій
- В) зосередження лише на граматиці

7. Найбільш дієвий метод навчання мовлення для учнів-білінгвів –

- А) метод прямого навчання

- Б) проєктний метод
- В) метод демонстрації

8. Яка з наведених ситуацій може бути прикладом успішного комунікативного акта для учнів-білінгвів?

- А) спілкування рідною українською мовою
- Б) читання книжок на рідній мові
- В) участь у дебатах українською мовою

9. Назвіть підхід, спрямований на розвиток критичного мислення учнів-білінгвів на уроках української мови.

- А) заучування матеріалу
- Б) обговорення проблемних ситуацій
- В) виконання стандартних тестів

10. Назвіть провідний аспект розвитку слухового сприйняття української мови в учнів-білінгвів.

- А) використання підручників
- Б) слухання аудіо книг
- В) записування уроків

Усне фронтальне опитування (обговорення теоретичних питань)

1. Основні аспекти мовленнєвого розвитку учнів у школах з мовами навчання національних меншин.
2. Мовленнєвий розвиток учнів у процесі засвоєння змістової лінії навчальної програми «Досліджуємо мовні явища».
3. Своєрідність і взаємозв'язок методів розвитку зв'язного мовлення.
4. Робота з текстом – основний чинник мовленнєвого розвитку учнів-білінгвів.
5. Особливості уроків мовленнєвого розвитку учнів-білінгвів.

Запитання та завдання для експрес-опитування

1. Дайте визначення поняття «білінгвізм» та поясніть його значення.
2. Назвіть та стисло охарактеризуйте дві головні стратегії розвитку українського мовлення на уроках для учнів-білінгвів.

3. Поясніть, у чому полягає ключова роль роботи з текстом для мовленнєвого розвитку учнів-білінгвів.
4. Наведіть приклад адаптаційного завдання, яке поєднує елементи української культури та культури рідної мови учня.

Індивідуальне кейс-завдання

Завдання 1. Дайте визначення поняттю білінгвізм. Поясніть, як двомовне середовище може впливати на мовленнєвий розвиток учнів у школі.

Завдання 2. Поясніть, у чому полягає своєрідність методів розвитку зв'язного мовлення на уроках української мови для білінгвів. Назвіть головні стратегії розвитку мовлення.

Завдання 3. Розкрийте ключову роль роботи з текстом для мовленнєвого розвитку учнів-білінгвів. Наведіть типи вправ, які проводяться *перед* читанням або *після* нього для активізації нової лексики.

Завдання 4. Поясніть мету адаптаційних завдань. Наведіть приклад такого завдання, яке поєднує елементи української культури та культури рідної мови учня.

Презентаційна сесія індивідуальних робіт

1. Проаналізувати програмні вимоги до мовленнєвого розвитку молодших школярів у школах з навчанням мовами національних меншин та зробити порівняльну таблицю.

2. Дібрати цікаві проблемні завдання для навчальної мотивації як критерію оцінки якості шкільної мовної освіти молодших школярів.

3. Проаналізувати уроки мовленнєвого розвитку у школах з мовами навчання національних меншин, вказавши на їх особливості.

4. Продемонструвати різні види роботи над текстами, зосередити увагу на есе.

5. Скласти конспект уроку з розвитку мовлення. Підготуватися до його проведення в аудиторії. Навести приклади виправлення і запобігання лексичних помилок у мовленні школярів-білінгвів.

РОЗДІЛ 3

Дидактичні матеріали до навчальної дисципліни «Методика навчання української мови як державної в школах з мовами навчання національних меншин»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Актуальні проблеми навчання української мови як державної

Порівняльний аналіз Концепції НУШ та Державного стандарту початкової освіти (2018) щодо навчання державної мови

Критерій порівняння	Концепція Нової української школи (НУШ)	Державний стандарт початкової освіти (2018)
<i>Характер документа</i>	Філософсько-стратегічний. Визначає цілі, цінності та ключові принципи реформи	Нормативно-правовий. Визначає обов'язкові результати навчання та структуру освітнього процесу
<i>Роль української мови</i>	Ключова компетентність № 1 серед 10. Основа національної ідентичності та патріотичного виховання	Мовно-літературна освітня галузь. Деталізація вимог до цієї галузі на рівні конкретних умінь
<i>Головна мета навчання мови</i>	Перехід від "знання правил" до "уміння використовувати". Комунікативна ефективність та самореалізація	Формування чотирьох наскрізних умінь у межах мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання, письмо)
<i>Методологічний підхід</i>	Вимагає комунікативно-діяльнісного підходу. Мова вивчається через практичну діяльність	Встановлює критерії оцінювання та результати, досягнення яких можливе лише через діяльнісний підхід
<i>Наскрізність мови (Інструментальність)</i>	Мова є засобом навчання у всіх освітніх галузях. Умова для успішного пізнання світу	Чітко передбачає Наскрізне застосування мови (наприклад, для формулювання гіпотез у природничій галузі чи опису об'єктів у математичній)

<i>Оцінювання (Фокус)</i>	Акцент на здатності учня висловлювати власну думку, брати участь у дискусії та критично осмислювати інформацію	Оцінювання досягнення обов'язкових результатів навчання до кінця 2-го та 4-го циклів (класів)
<i>Ключовий результат</i>	Мовець-громадянин, який володіє мовою для особистого та суспільного життя	Учень, який вміє взаємодіяти усно, читати, взаємодіяти письмово та досліджувати медіа

**Порівняльний аналіз програм з української мови для
україномовних шкіл і шкіл з навчанням мовами національних
меншин**

Критерій	Україномовні школи (НУШ)	Школи національних меншин (НУШ)
Цілі навчання та мовні компетенції	Формування всебічних мовних компетенцій: слухання, говоріння, читання, письмо. Акцент на літературну мову, збагачення словникового запасу, розвиток критичного мислення через аналіз текстів	Засвоєння української мови як другої для базової комунікації. Основний акцент на практичних навичках для подолання мовного бар'єру й адаптації до україномовного середовища
Зміст і структура навчального матеріалу	Охоплює широкий спектр граматичних, орфографічних, пунктуаційних та стилістичних тем, розвиває культурне та	Спрощений зміст із базовими граматичними структурами та комунікативними темами. Зосереджено на поповненні словникового запасу, розвитку слухання та говоріння

	критичне розуміння мови	
Методичні підходи та навчальні прийоми	Використовуються проблемно-пошукове навчання, проекти, читання і аналіз текстів. Завдання розвивають критичне мислення, написання творів, обговорення та дискусії	Застосування інтерактивних методів: ігри, аудіо- та відеоматеріали, моделювання ситуацій для практичного застосування мови. Частіше використовується рідна мова для пояснення матеріалу
Оцінювання знань	Тестування з граматики, письмових робіт, аналізу текстів та творчих завдань. Формувальне й підсумкове оцінювання сприяють закріпленню знань та критичному аналізу	Акцент на формувальному оцінюванні (спостереження за прогресом). Оцінюється практичне володіння мовою, спілкування в реальних ситуаціях без стресу від частих перевірок

Відповідність освітнім стандартам	Відповідає стандартам державної мови, що забезпечує високий рівень володіння українською, зокрема в аспекті письма та читання	Відповідає стандартам НУШ для початкового рівня (A1-A2), що дозволяє учням засвоїти українську мову на базовому рівні для комунікації та адаптації в україномовному середовищі
--	---	--

Характеристика засобів навчання та їх особливості під час опанування української мови як другої

Засоби навчання – це сукупність матеріальних, інформаційних та методичних ресурсів, які використовуються в освітньому процесі для досягнення навчальних цілей і розвитку компетентностей учнів. У процесі опанування української мови як другої вони набувають особливого значення, оскільки спрямовані на формування мовленнєвих, комунікативних та мовних умінь у дітей, які не є носіями української мови.

➤ Підручники та навчальні посібники

Підручники є основним традиційним засобом навчання, що забезпечує систематичне засвоєння лексики, граматики, фонетики та мовних норм. Для учнів з мовами навчання національних меншин особливо важливі підручники з адаптованими текстами, малюнками та вправами, що полегшують розуміння матеріалу і стимулюють мовну активність.

➤ Наочні засоби

До наочних засобів належать ілюстрації, схеми, плакати, картки, таблиці, інтерактивні дошки. Вони допомагають учням асоціювати нові слова з конкретними образами та діями, сприяють кращому запам'ятовуванню лексики та граматичних структур, а також мотивують до самостійного навчання.

➤ *Аудіо- та відеоматеріали*

Звукові записи, пісні, діалоги, відео з реальними комунікативними ситуаціями допомагають формувати правильну вимову, інтонацію, сприймання мови на слух та розвиток навичок аудіювання. В умовах багатомовного середовища такі засоби дозволяють порівнювати рідну та українську мову, стимулюючи перекладну діяльність та комунікативну компетентність.

➤ *Ігрові та інтерактивні засоби*

Ігри, вправи на кшталт «мовних квестів», дидактичні ігри з картками або інтерактивними платформами сприяють активізації мовної діяльності, розвитку критичного мислення та мотивації до навчання. Використання ігор особливо ефективне для молодших школярів, оскільки допомагає засвоювати матеріал у природній, невимушеній формі.

➤ *Комп'ютерні та цифрові технології*

Цифрові засоби навчання (освітні платформи, інтерактивні вправи, мобільні додатки) дозволяють індивідуалізувати навчання, забезпечують зворотний зв'язок і створюють можливості для самостійної практики. Для учнів з мовами національних меншин вони допомагають долати мовний бар'єр і наочно демонструють значення слів, граматичних структур та правил.

➤ *Практичні завдання та робота з текстами*

Текстові завдання, опорні схеми, вправи на складання речень і коротких повідомлень формують уміння використовувати українську мову у реальних комунікативних ситуаціях. Особлива увага приділяється розвитку мовної компетентності через створення власних висловлювань, переклад і порівняння з рідною мовою.

Особливості використання засобів навчання при вивченні української мови як другої

Адаптація матеріалу – використання простих текстів, наочних схем, ілюстрацій для поступового ускладнення навчального матеріалу.

Мовна підтримка – паралельне використання рідної мови учня для пояснення граматичних явищ і нових слів, що забезпечує розуміння та запам'ятовування.

Комунікативна спрямованість – усі засоби мають використовуватися для активного спілкування, розвитку говоріння, слухання та письма.

Інтерактивність та залучення – пріоритет на активну участь учнів через ігри, вправи, проєкти, що підвищує мотивацію до вивчення мови.

Мультиmodalність – поєднання тексту, звуку, зображення та рухів для комплексного розвитку мовленнєвих навичок.

Застосування різноманітних засобів навчання дозволяє створити ефективне середовище для опанування української мови як другої, формує мовну компетентність, розвиває пізнавальні та комунікативні навички учнів, сприяє їх інтеграції у соціокультурний контекст українського мовного середовища.

Аналіз календарно-тематичного плану (1-4 класи)

Клас	Основні характеристики навчальної програми	Сильні сторони (з огляду на навчання української як другої)	Виклики чи обмеження
1 клас	Типова освітня програма (НУШ) 1-2 класів. Змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовлення».	Ранні комунікативні навички (аудіювання, говоріння) закладені системно. Читання і письмо включені з самого початку, що сприяє нарощенню мовної компетентності. Акцент на дослідженні мовних явищ стимулює усвідомлення мови.	Учні з мовами нацменшин можуть стикатися з великою кількістю нової лексики без достатнього контексту. Можлива потреба в додаткових ресурсах / адаптації матеріалів (наприклад, наочні засоби, підтримка рідною мовою).
2 клас	Продовження типового курсу. Навантаження: відповідно до типового навчального плану (включено години на українську мову).	Стабільне продовження розвитку навичок читання, письма, усного мовлення. Можливість повторення й закріплення матеріалу з 1 класу. Формування самостійності через письмові роботи, елементи мовних ігор.	Рівень підготовки учнів може сильно відрізнятись (особливо в школах нацменшин), що може ускладнити уніфікований темп. Необхідність регулярного моніторингу успіхів учнів, щоб своєчасно коригувати темп або методи.
3 клас	Типова освітня програма для 3-4 класів. Підхід зберігає змістові лінії, але очікувані результати зростають.	Поглиблене вивчення фонетики, лексики, граматики в контексті реальних комунікативних задач. Розвиток навичок письма з більшим фокусом на структуровані тексти.	Учні можуть стикатися з труднощами, якщо їхній словниковий запас ще недостатній. Потрібне інтенсивне використання диференціації (наприклад, додаткових

		Більше роботи з медіа та дослідження мовних явищ, що стимулює критичне мислення.	вправ для слабших учнів).
4 клас	Програма 3-4 кл. + підручники / календарні плани (наприклад, до підручників Пономарьової і Гайової).	Закріплення й систематизація мовних знань: граматики, лексики, правопис. Навички усного й письмового мовлення використовуються в більш складних комунікативних ситуаціях. Підготовка до подальшого навчання: учні набувають міцної бази, що важливо для переходу на середній рівень.	Можлива велика різниця в рівнях учнів, особливо у тих, для кого українська — друга мова. Необхідність підтримки з боку вчителів: адаптація завдань, використання наочності, додаткових матеріалів. Потреба в постійному моніторингу та корекції, аби уникнути "пробілів" у знаннях перед наступними класами.

Аналіз загальноєвропейських рекомендацій щодо лінгвістичних та комунікативних компетенцій

Компетенція	Зміст	Приклади прояву	Значення для навчання української мови як другої
<i>Лінгвістична</i>	Знання мови як системи: словниковий запас, граматики, фонетика, морфологія, орфографія, семантика	Учень правильно будує речення, використовує правильні форми слів, володіє основним словниковим запасом	Забезпечує базу для правильного використання мови, необхідну для подальшої комунікації; під час уроків важливо поєднувати вивчення правил з практичними завданнями
<i>Соціолінгвістична</i>	Використання мови відповідно до соціального та культурного контексту, врахування ситуації, статусу співрозмовника, формальності	Учень змінює стиль мовлення залежно від адресата, наприклад, розмовляє з учителем офіційно, з другом — неформально	Дозволяє учням адаптувати висловлювання до конкретних ситуацій, сприяє розвитку міжкультурної комунікації та соціальної компетентності
<i>Прагматична / комунікативна</i>	Здатність ефективно досягати комунікативної мети, використовуючи стратегії мовлення, перефразування, уточнення	Учень пояснює зміст тексту, перекладає інформацію, виправляє непорозуміння у спілкуванні	Розвиває здатність учнів ефективно комунікувати навіть при обмеженому словниковому запасі; важливо включати завдання на діалог, медіацію та групову взаємодію
<i>Види</i>	Сприймання	Учень читає та	Дає змогу планувати

<i>мовленнєвої діяльності</i>	(читання, слухання), продукція (говоріння, письмо), взаємодія, медіація	розуміє текст, пише повідомлення, бере участь у діалогах, пояснює зміст іншому	уроки комплексно, включати всі види діяльності, спрямовані на розвиток комунікативної компетенції
<i>Використання стратегій</i>	Подолання мовних труднощів через уточнення, перефразування, самокорекцію, медіацію	Учень перепитує невідоме слово, замінює його синонімом, пояснює іншому	Сприяє розвитку автономності та самостійності учнів у використанні української мови, особливо як другої

Аналіз праць сучасних лінгводидактів з вивчення української мови як державної

Хорошковська О. Н. «Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах I ступеня з мовами викладання національних меншин»

Дослідження є одним із найбільш ґрунтовних у галузі початкової лінгводидактики для шкіл з мовами національних меншин. Авторка визначає психолінгвістичні закономірності засвоєння української як другої мови та наголошує на важливості урахування рідної мови учня під час формування мовленнєвих умінь. У праці виділено принципи доступності, комунікативності та опори на міжмовні зв'язки, що надзвичайно важливі для румуномовних, угорськомовних, російськомовних чи болгарськомовних учнів. Авторка пропонує конкретні методичні прийоми: роботу з опорними схемами, зіставлення мовних явищ, комунікативні вправи, мовленнєві ігри. Особлива увага приділена розвитку усного мовлення як ключовому етапу формування базової комунікативної компетентності. Праця корисна для вчителів 1-4 класів, оскільки містить практичний інструментарій і модель побудови уроків у двомовному середовищі.

Караман С., Караман О., Ліпчевська І. «Методика формування усного мовлення молодших школярів» (розділи для шкіл з мовами національних меншин)

Автори розглядають формування усного мовлення в умовах поліетнічного та багатомовного середовища, де українська для багатьох дітей є другою мовою. Дослідження ґрунтується на комунікативному та діяльнісному підходах, що відповідає чинному Державному стандарту початкової освіти. У праці запропоновано методичні моделі роботи з дітьми, які мають обмежений словниковий запас українською мовою: діалоги-імітації, сюжетно-рольові ігри, вправи на моделювання висловлювань. Важливо, що автори враховують вплив рідної мови на помилки учнів та пропонують корекційні вправи, зорієнтовані на інтерференцію. Праця є корисною для вчителів початкових класів, бо містить розробки завдань для 1-4 класів та систему оцінювання сформованості усного мовлення в умовах двомовності.

Богданець-Білокаленко Н. «Лінгвістично-дидактичні принципи навчання української мови учнів у класах національних меншин»

Це дослідження присвячене побудові цілісної системи навчання української мови як державної в школах із мовами національних меншин. Авторка виокремлює принципи природовідповідності, контрастивності, культуровідповідності та функційності. У праці доводиться, що вивчення української мови має спиратися на міжкультурний діалог, адже учні молодшої школи мислять образно й емоційно, тому важливо залучати тексти й завдання, близькі їхньому культурному досвіду. Авторка розробляє модель формування мовної та мовленнєвої компетентностей із чітким поділом на етапи: мотиваційний, компетентнісний, комунікативно-творчий. Праця актуальна для початкових учителів, оскільки містить конкретні приклади завдань, зокрема мовні ігри, вправи на порівняння мовних явищ, моделювання висловлювань.

Атманчук З. «Особливості навчання української мови як державної в умовах двомовності»

У дослідженні представлено теоретичні й методичні засади формування предметної та ключових компетентностей учнів молодших класів у ситуації, коли українська мова засвоюється як друга. Авторка розглядає проблеми інтерференції та пропонує методи її зменшення: контрастивний аналіз, зіставлення граматичних форм, поступове введення мовленнєвих конструкцій. Значну увагу приділено створенню мовного середовища — як у класі, так і поза ним. Атманчук наголошує, що вчитель має моделювати комунікативні ситуації, в яких українська стає природним засобом спілкування. Праця корисна для студентів-педагогів та практикуючих учителів 1-4 класів, оскільки подає приклади вправ та сценарії уроків.

Пироженко Л. «Методика розвитку мовлення молодших школярів у поліетнічному середовищі»

У праці Пироженко висвітлено методичні підходи до розвитку зв'язного мовлення молодших школярів, для яких українська мова є другою або нелідною. Авторка обґрунтовує, що мовленнєвий розвиток у поліетнічному класі потребує спеціально організованого мовного середовища, де учень має змогу застосовувати українську мову не лише на уроках, а й у повсякденній комунікації. У

дослідженні виділено ключові принципи: інтегративність (поєднання читання, говоріння, аудіювання й письма), діяльнісність, мовленнєва підтримка та опора на особистий досвід учня. Важливо, що авторка пропонує систему прийомів роботи з дітьми, які відчувають труднощі у вимові та побудові висловлювань через вплив рідної мови. Подано вправи на формування зв'язних висловлювань, роботу з мінітекстами, навчальні діалоги, прийоми розгорнення висловлювання за опорними картками та сюжетними зображеннями. Праця є надзвичайно корисною для вчителів початкової школи, оскільки містить адаптовані приклади завдань та поради щодо індивідуальної підтримки дітей із різним мовним досвідом.

Особливості формування ключових та предметних компетентностей на уроках української мови

Формування ключових компетентностей на уроках української мови

Комунікативна компетентність формується через створення навчальних ситуацій, у яких учні активно говорять, слухають, ставлять запитання та реагують на висловлювання співрозмовника. На уроках мови вона розвивається за допомогою діалогів, рольових ігор, мовленнєвих вправ, переказів, інтерв'ю, роботи з короткими аудіотекстами. Важливим аспектом є навчання учнів норм ввічливого спілкування та уміння добирати мовні засоби відповідно до ситуації.

Соціальна та громадянська компетентності формуються через обговорення навчальних і життєвих ситуацій, спільну роботу в парах і групах, взаємодопомогу та відповідальність за спільний результат. У мовленнєвих завданнях учні вчать висловлювати думки, приймати іншу точку зору, враховувати емоції однокласників, що сприяє розвитку емпатії та культурі спілкування.

Інформаційно-комунікаційна компетентність розвивається через роботу з інформаційними текстами, пошук потрібних даних у різних джерелах (ілюстрації, таблиці, короткі повідомлення), уміння перетворювати інформацію у власні висловлювання. На уроках мови учні вчать впорядковувати інформацію, виділяти головне та передавати зміст стисло й точно.

Ініціативність і підприємливість: ці компетентності формуються через творчі завдання: складання власних текстів, створення проєктів (буклет, листівка, опис предмета чи явища), вигадкування мовленнєвих ситуацій. Учні планують свою роботу, презентують результати, формують пропозиції.

Навчання впродовж життя розвивається шляхом формування у школярів уміння ставити навчальні цілі, контролювати власний прогрес і аналізувати помилки. Уроки української мови сприяють розвитку самооцінювання, використанню мовних довідників, вправ на самоперевірку та рефлексію.

Формування предметних компетентностей на уроках української мови

Усне мовлення (аудіювання і говоріння)

Формування усного мовлення полягає в тому, що учні вчаться сприймати на слух короткі та доступні висловлювання, розуміти їх зміст і передавати інформацію у власних словах. На уроках створюються природні ситуації спілкування, у яких діти практикують висловлювання різних типів: опис, розповідь, міркування. Важливим є поетапний розвиток уміння слухати співрозмовника, ставити уточнювальні запитання, добирати мовленнєві формули ввічливості та підтримувати діалог відповідно до вікових можливостей молодших школярів.

Читання

Зміст роботи з читанням спрямований на формування усвідомленої, плавної та виразної навички читання. Учні навчаються розуміти основний зміст текстів, визначати головну думку, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями. Завдання включають роботу з різними видами текстів — художніми, інформаційними, науково-пізнавальними — та спрямовані на розвиток уміння інтерпретувати інформацію й робити прості узагальнення.

Письмо

Навчання письма передбачає здатність учнів створювати короткі та зв'язні висловлювання відповідно до комунікативного задуму. Діти поступово оволодівають умінням планувати текст, добирати слова відповідно до змісту, дотримуватися структури висловлювання.

Важливим аспектом є використання опор — малюнків, схем, запитань — які допомагають молодшим школярам логічно організувати власний текст. Письмова діяльність також охоплює вправлення у грамотному написанні слів і дотриманні норм української пунктуації.

Фонетична компетентність

Формується через вправи на звуковий аналіз слів, визначення наголосу, розрізнення твердих і м'яких приголосних, дзвінких і глухих звуків. Учні вчаться уважно слухати та співвідносити звук і букву, що є основою оволодіння орфоепічними нормами. Для дітей з іншою рідною мовою важливою є спеціальна робота над правильною артикуляцією звуків, які відсутні у їхній мовній системі.

Лексична компетентність

Передбачає поступове розширення словникового запасу учнів, ознайомлення з різними лексичними категоріями: прямим і переносним значенням, синонімами, антонімами, омонімами. На уроках учні вчаться добирати слова відповідно до ситуації та мети висловлювання, розуміти відтінки значень, користуватися новими словами у власних усних і письмових текстах.

Граматична компетентність

Спрямована на засвоєння учнями основних граматичних понять: роду, числа, відмінка іменників, часових форм дієслів, побудови словосполучень і речень. Діти виконують вправи на моделювання граматичних конструкцій, визначення граматичних ознак, порівняння граматичних явищ української мови з рідною мовою (якщо навчання відбувається у поліетнічному середовищі). Граматичні знання інтегруються в мовленнєву діяльність — у читанні, говорінні та письмі.

Орфографічна та пунктуаційна компетентність

Передбачає формування навичок правильного написання слів і дотримання пунктуаційних норм. Учні поступово опановують написання складних орфограм: апострофа, м'якого знака, подвоєних приголосних, великої букви, переносу слів. Важливим є навчання алгоритмам перевірки орфограм, використанню орфографічного словника та виконанню вправ, що допомагають поєднати знання правил із практичним письмом.

Добірка ігор для реалізації компетентнісно-діяльнісного підходу **Гра «Мовна лабораторія»**

Мета: формування вмінь працювати з багатозначними словами; розвиток мовної та логіко-мовленнєвої компетентностей.

Правила гри: Учитель роздає групам картки зі словами, що мають кілька значень.

За 5 хвилин команда складає максимально можливу кількість речень, кожне — з іншим значенням слова.

Після виконання завдання групи зачитують свої приклади, пояснюють вибір значення.

Компетентності: мовна, комунікативна, уміння логічно мислити та аргументувати.

Очікувані результати: учні розрізняють значення слова в контексті, уміють будувати різнотипні речення.

Гра «Створюємо шкільний журнал»

Мета: формування вмінь створювати, редагувати та презентувати тексти різних типів; розвиток комунікативної та соціальної компетентностей.

Правила гри: Клас ділиться на «редакційні групи» (новини, інтерв'ю, поезія, поради, цікаві факти).

Кожна команда створює власний матеріал обсягом 5-10 речень.

Групи редагують тексти, підбирають заголовки та графічні елементи.

Готовий журнал презентується перед класом.

Компетентності: мовленнєва (створення текстів), соціальна (робота в команді), комунікативна, креативність.

Очікувані результати: учні вміють створювати зв'язні тексти, узгоджувати думки в групі, використовувати мовні норми.

Гра-квест «Мовний лабіринт»

Мета: закріплення мовних знань у діяльнісному форматі; розвиток критичного мислення й уміння працювати в команді.

Правила гри: У класі розміщено 4-6 «станцій». На кожній — мовне завдання.

Команди послідовно проходять станції:

«Редактор» – знайти й виправити помилки;
«Диктор» – прочитати текст виразно;
«Режисер діалогу» – скласти діалог за заданою ситуацією;
«Слідопит» – знайти певні мовні явища у тексті.

На кожній станції команда отримує «ключ».

Група, що збрала всі ключі, завершує квест.

Компетентності: мовленнєва та мовна, соціальна та комунікативна, критичне мислення, здатність до співпраці.

Очікувані результати: учні застосовують знання у практичних ситуаціях, уміють домовлятися й розподіляти обов'язки.

Гра «У ролі...» (рольові ситуації)

Мета: навчити дітей будувати діалоги, добирати мовленнєві формули ввічливості та відповідно реагувати у різних ситуаціях.

Правила гри: Учні витягують ролі (покупець, продавець, журналіст, лікар, мандрівник тощо).

Пара або трійка розіграє коротку розмову відповідно до ролей.

Інші учні оцінюють:

чи правильно використано мовленнєві формули?;

чи ввічливо побудована комунікація?;

чи логічний діалог?

Компетентності: комунікативна, соціальна, емоційно-ціннісна, мовленнєва (усне висловлювання).

Очікувані результати: учні адекватно й ефективно ведуть діалог, добирають доречні мовні формули відповідно до ролі.

Гра «Мозковий штурм: слова оживають»

Мета: розвиток креативності, уміння формулювати власні ідеї та будувати висловлення.

Правила гри: Учитель озвучує тему (наприклад: «Що б я змінив у школі?»).

Групи протягом 2-3 хвилин генерують ідеї й записують ключові слова.

Далі учні складають мінітекст або усне висловлення за отриманими словами.

Презентація результатів.

Компетентності: мовленнєва, креативність, уміння структурувати думки, критичне мислення.

Очікувані результати: учні продукують власні ідеї та вміють будувати короткі, логічні висловлення.

Гра «Хто я?» (мовний варіант)

Мета: розвиток уміння описувати предмети, явища та дотримуватися логіки висловлення.

Правила гри: На лоб гравця прикріплюють слово (предмет, явище, професія).

Інші учні дають підказки у вигляді описів (не називаючи слова).

Гравець відгадує слово за описами.

Компетентності: мовна та мовленнєва, комунікативна, аналітичне мислення.

Очікувані результати: учні правильно будують описові речення, виділяють суттєві ознаки.

Гра «Конструктор речень»

Мета: формування грамотності та вміння будувати змістовні й правильні речення.

Правила гри: Учням дають набори слів (іменники, дієслова, прикметники, прислівники).

Потрібно скласти речення за умовою:

граматично правильне;

за змістом логічне;

у певному стилі (художній, розмовний, діловий — за рівнем).

Групи презентують свої речення.

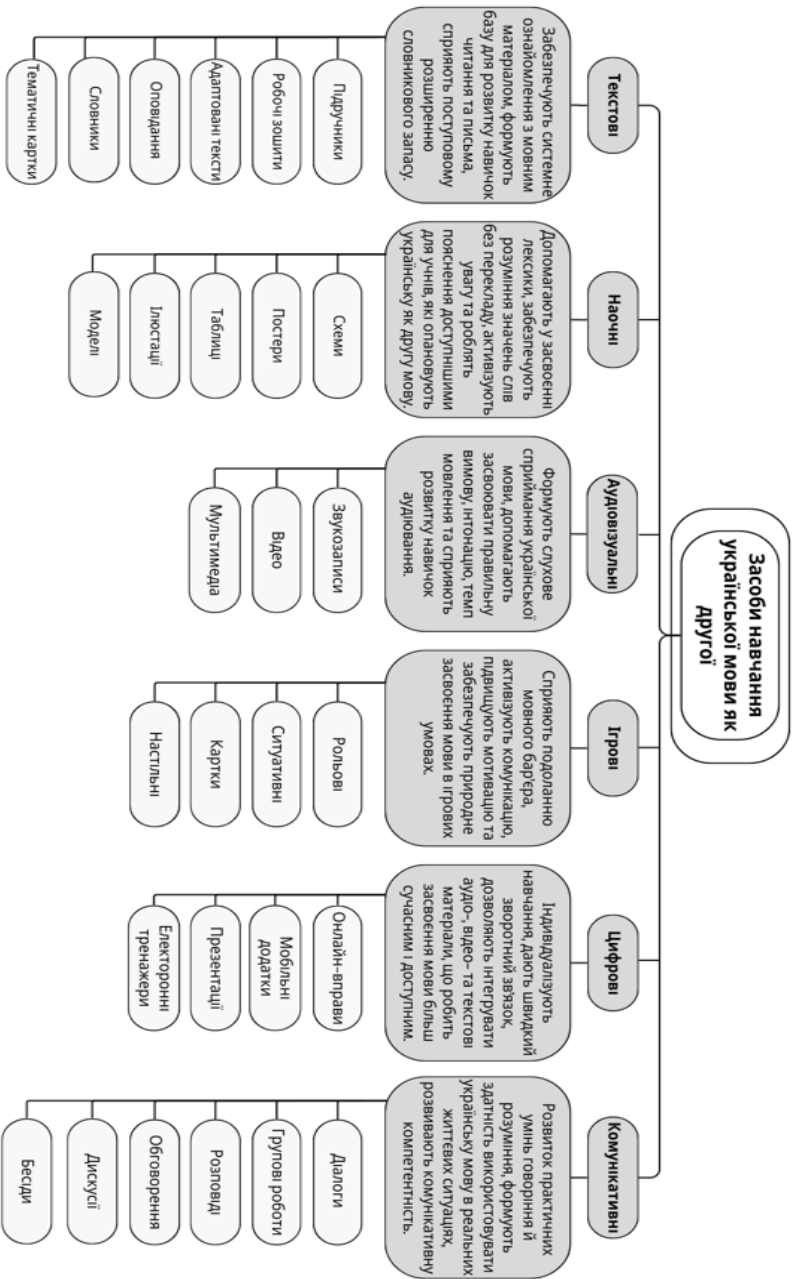
Компетентності: мовна, текстотворча, логічне мислення.

Очікувані результати: діти складають синтаксично правильні конструкції, добирають мовні засоби відповідно до ситуації.

Активні методи та їх дидактичні можливості

Метод / прийом	Короткий опис	Дидактична мета	Приклад використання на уроці української мови
<i>Мозковий штурм</i>	Генерування великої кількості ідей за короткий час	Активізація попереднього досвіду; розвиток мовленнєвої активності	«Назвіть слова, які асоціюються зі словом «мова».
<i>Асоціативний кущ</i>	Від слова чи поняття вибудовується мережа асоціацій	Формування лексичного запасу; розвиток зв'язного мовлення	Формування лексичного запасу; розвиток зв'язного мовлення
<i>Мікрофон</i>	Кожен учень висловлюється коротко та послідовно	Розвиток усного висловлювання; навчання лаконічності	«Завершіть фразу: <i>«Навчитися української мови важливо, тому що...»</i> »
<i>Робота в парах</i>	Обговорення, виконання вправ удвох	Формування навичок співпраці; розвиток діалогічного мовлення	«Поставте одне одному запитання за текстом і дайте відповіді»
<i>Взаємонавчання (навчаючи — навчаюсь)</i>	Учні пояснюють матеріал одне одному	Формування глибшого розуміння й відповідальності	У парах пояснити правило вживання апострофа
<i>Інтерактивна гра «Знайди помилку»</i>	Учні шукають помилки, аналізують та виправляють їх	Розвиток мовного чуття; критичного мислення	Виправлення помилок у тексті-«плутанці»
<i>Метод проєктів</i>	Створення спільного продукту	Розвиток мовленнєвих, дослідницьких та соціальних компетентностей	Мініпроєкт «Моя мовна родина», «Скарби рідного слова»
<i>Ситуативні завдання</i>	Моделювання життєвих мовленнєвих ситуацій	Формування комунікативної компетентності	«Склади запрошення на свято», «Попроси про допомогу ввічливо»

<i>Кластер</i>	Графічний спосіб структурування інформації	Розвиток умінь працювати з інформацією	Кластер до теми «Ознаки тексту»

Добірка ігор для стимулювання мотивації до навчання української мови румуномовних молодших школярів

Етапи засвоєння другої мови

1. Мовчазний період

На цьому етапі учень активно слухає й сприймає мовлення, але ще не продукує власні висловлювання. Комунікація часто відбувається через жести та міміку. Основна мета – накопичення пасивного словника та ознайомлення з мовними структурами. Типові труднощі – страх говоріння та нерозуміння інструкцій. Педагогічні дії включають використання жестів, карток, демонстрацій, пісень та інтерактивних ігор. Результатом є готовність учня до початку активного мовлення.

2. Етап розуміння / пасивного засвоєння

Учні починають розпізнавати ключові слова, фрази та короткі інструкції. Вони відтворюють знайомі вирази і слідуєть мовним моделям. Типові труднощі – обмежене розуміння текстів та інструкцій. Ефективні методи роботи включають вправи «покажи – вибери», аудіювання, демонстрації та роботу з картками «слово–малюнок». Очікуваний результат – формування базового словникового запасу та розуміння простих мовних конструкцій.

3. Початкове говоріння

На цьому етапі учні починають активно використовувати одно- або двослівні фрази, повторюють мовні шаблони та короткі вирази. Поширені труднощі – граматичні помилки, фонетичні спотворення, змішування рідної та другої мови. Педагог підтримує учня через рольові ігри, вправи «заповни пропуск», мовні шаблони. Результат – здатність будувати перші активні висловлювання та початок комунікації.

4. Етап розширеного мовлення

Учні складають прості речення, ставлять запитання, беруть участь у коротких діалогах, використовують базову лексику. Труднощі – помилки в словосполученнях та синтаксисі. Методично ефективними є групові завдання, комунікативні ігри та робота з короткими текстами. Результатом є формування функціональної мовленнєвої компетентності.

5. Етап розвитку комунікативної та академічної мови

Учні використовують розгорнуті висловлення, опрацьовують тексти, аргументують свої думки. Труднощі можуть виникати при оперуванні навчальною лексикою та побудові складних речень. Педагог використовує такі завдання: читання з розумінням, перекази, мініпроекти. Результат – формування мовної компетентності для навчальних і соціальних ситуацій.

6. Етап високого рівня володіння

Учні демонструють вільне володіння мовою: складають розгорнуті письмові та усні висловлення, самостійно коригують помилки. Труднощі виникають рідко – основний акцент – розвиток критичного мислення та розширення словникового запасу. Методи роботи: творчі письмові завдання, дискусії, проекти, критичне читання. Результат – самостійне використання української мови як засобу мислення, навчання та комунікації.

Дидактичні матеріали до навчальної дисципліни
«Методика навчання української мови як державної в школах з
мовами навчання національних меншин»

Дидактичні матеріали до змістового модуля 2
Методика вивчення української мови як державної

Методичні картки для роботи з реченням у початкових класах

1. Вправи на основі зразка (учень будує речення, повторюючи або наслідуючи подану мовну модель)

Методична картка. Вправа на основі зразка (1 клас)

Мета: формування елементарних умінь будувати речення.

Інструкція: Прочитайте зразок. Побудуйте подібне речення.

Зразок: Кіт спить.

Виконайте: _____

Методична картка. Вправа на основі зразка (2 клас)

Мета: формування граматичної будови речення.

Інструкція: Прочитайте подане речення. Складіть подібне за зразком.

Зразок: Весною _____ тане _____ сніг.

Виконайте: _____

Методична картка. Вправа на основі зразка (3 клас)

Мета: розвиток уміння поширювати речення другорядними членами.

Інструкція: Прочитайте зразок. Поширте власне речення так само.

Зразок: На галявині цвіли яскраві квіти.

Виконайте: _____

Методична картка. Вправа на основі зразка (4 клас)

Мета: формування навичок побудови складних речень.

Інструкція: Прочитайте зразок і складіть подібне складне речення.

Зразок: Сонце вийшло з-за хмар, і стало тепліше.

Виконайте: _____

2. Конструктивні вправи (учень конструює речення, текст, мікротекст за поданими елементами)

Методична картка. Конструктивна вправа (1 клас)

Мета: формування уміння поєднувати слова в речення.

Інструкція: З'єднайте слова, щоб утворити речення.

Подано: сонце – світить – яскраво

Результат: _____

Методична картка. Конструктивна вправа (2 клас)

Мета: розвиток уміння будувати речення з опорних слів.

Інструкція: Побудуйте речення за поданими словами. **Слова:** діти, працювати, класі, тихо

Результат: _____

Методична картка. Конструктивна вправа (3 клас)

Мета: формування логічно послідовного висловлення.

Інструкція: Складіть короткий текст (2-3 речення) за опорними словами.

Слова: річка – берег – риба – човен

Результат: _____

Методична картка. Конструктивна вправа (4 клас)

Мета: розвиток уміння будувати мікротекст на основі плану.

Інструкція: Складіть текст за поданим планом.

План:

1. Ранок у місті.
2. Люди поспішають.
3. Природа прокидається.

Текст: _____

3. Творчі вправи (учень створює власний зміст, додає фантазію, оригінальність)

Методична картка. Творча вправа (1 клас)

Мета: розвиток мовлення та уяви.

Інструкція: Намалуйте будь-який предмет і складіть про нього речення.

Речення: _____

Методична картка. Творча вправа (2 клас)

Мета: формування вміння добирати ознаки до предмета.

Інструкція: Оберіть предмет і складіть опис з 3 ознак.

Приклад: яблуко (червоне, свіже, кругле).

Опис: _____

Методична картка. Творча вправа (3 клас)

Мета: розвиток уміння створювати висловлення за власним задумом.

Інструкція: Придумайте коротку розповідь (3-4 речення) про пригоди олівця.

Текст: _____

Методична картка. Творча вправа (4 клас)

Мета: формування навичок зв'язного письма.

Інструкція: Напишіть мінітвір (5-6 речень) «Якби я умів розмовляти з природою».

Текст: _____

Чистомовки для постановки голосних звуків

Звук [а]

А-а-а — ось прийшла весна.

Ма-ма-ма — усміхається зима.

Ра-ра-ра — засвітилася гора.

Звук [о]

О-о-о — зайчик дивиться в вікно.

Но-но-но — ми знайшли велике дно.

Со-мо-ро — кличе хлопчика козло.

Звук [у]

У-у-у — котик гріється в теплу.

Лу-лу-лу — ми гуляємо в саду.
Бу-бу-бу — в нас відлуння у гаю.

Звук [е]

Е-е-е — світить сонечко ясне.
Ле-ле-ле — лисенятко у селі.
Же-же-же — їжачок сидить в кожусі.

Звук [и]

И-и-и — прилетіли журавли.
Би-би-би — ми зліпили сніг новий.
Ри-ри-ри — вирости в полі вітри.

Звук [і]

І-і-і — до сонечка ми підійшли.
Сі-сі-сі — на гілці сидять дрозди.
Лі-лі-лі — діти в лісі знайшли сліди.

Скормовки для тренування вимови голосних

На [а]

Пан Атанас ананаси в Антарктиці носив.
Артем анахронізми аналізував аж до ранку.

На [о]

Омелко з Оксаною обсадили огірками город.
Олені Ользі оболонку облокли обережно.

На [у]

У луці лунко луна лунає.
У бусла Уляся узяла у руки вузлик.

На [е]

Еней енергійно ельфів етикету навчав.
Петро перечитує переліки персиків.

На [и]

Ірина калиною прикрасила кімнату.

Ведмедик дивився, як дим кружив над димарем.

На [і]

Іван і Ілля іграшки у річці мили.

Інна імітує інтонації індиків.

Навчання грамоти

Період навчання грамоти	Зміст навчання	Основні завдання	Приклади діяльності учнів
1.Добукварний період	Підготовка до навчання читання й письма. Розвиток фонематичного слуху, мовлення, дрібної моторики, орієнтування на сторінці.	Формування готовності до оволодіння грамотою; розвиток звукового аналізу; збагачення словника; підготовка руки до письма.	Ігри «Почуй звук», «Знайди місце звука», графічні вправи, штрихування, складання речень за малюнком, розпізнавання слів.
2.Букварний період	Засвоєння букв, встановлення зв'язку буква—звук, читання складів, слів, речень.	Навчання читати по складах; формування навичок звуко-буквеного аналізу; письмо букв, складів, простих слів; розвиток техніки читання.	Читання складів за таблицями; письмо елементів букв; списування; читання-«ланцюжок»; складання слів із букв; вправи на впізнавання та диференціацію букв.
3.Післябукварний період	Удосконалення навичок читання й письма. Робота з різними видами текстів. Розвиток мовлення.	Формування плавного читання; розвиток змістового розуміння тексту; написання коротких висловлювань; робота над структурою тексту.	Читання текстів різних жанрів; відповіді на запитання; складання зв'язних висловлювань; письмо коротких мінітекстів; вправи «Віднови речення», «Добери заголовок».

Тексти для розвитку мовних навичок

Тексти для роботи над орфографією

Мета: формування правильного написання слів, ознайомлення з правописними правилами.

Приклади текстів:

Короткий казковий уривок:

«У лісі жив маленький зайчик. Він дуже любив стрибати між деревами та гратися з друзями. Одного разу він знайшов гарну морквину та поділився нею з лисичкою.»

Опис природи:

«Весною розцвітають квіти, співають пташки, а річка дзюркотить і переливається у сонячних променях.»

Вправи:

«Знайди помилку» – учні знаходять слова з орфографічними помилками та виправляють їх.

«Закінчи слово» – учні дописують пропущені літери у словах (мор_вина, зай_чик).

«Склади речення» – із запропонованих слів учні формують правильні речення.

Тексти для роботи над фонетикою

Мета: розвиток правильної вимови, фонетичного сприймання та розрізнення звуків.

Приклади текстів:

Склади з однаковими приголосними:

«Тато тягне тюк у тумбочку. Тиша та тремтіння панують у кімнаті.»

Ряд слів для фонетичних вправ: *сніг, сонце, сірник, сир, сіно, сміх*

Вправи:

«Повтори і виділи звук» – учні читають слова та підкреслюють звук [с] або [т].

«Звуковий диктант» – вчитель читає слова, учні записують правильно, звертаючи увагу на звучання голосних і приголосних.

«Звуковий ланцюжок» – складання нових слів, змінюючи перший звук у слові (сніг → ніг → ріг).

Тексти для роботи над морфологією

Мета: закріплення знань про частини мови та їхні форми.

Приклади текстів:

«Маленький котик грає з клубком ниток. Котик біг, стрибав, муркотів».

«Вчора я читав цікаву книжку. У ній були розповіді про пригоди тварин та дітей».

Вправи:

«Визнач частину мови» – учні виділяють і підписують слова за частинами мови (іменник, дієслово, прикметник).

«Зміни форму слова» – перетворюють слова у множину або змінюють відмінок.

«Склади речення» – із запропонованих дієслів та іменників.

Тексти для розвитку орфографії та морфології одночасно

Мета: інтегроване закріплення правил правопису та граматики.

Приклади текстів:

«На подвір'ї ростуть великі дерева. Пташки співають, а діти граються біля кущів».

«У бібліотеці багато цікавих книжок. Учні читають, розповідають один одному історії».

Вправи:

«Розбери речення» – виділення граматичних основ, визначення частин мови.

«Виправ помилки» – орфографічні та морфологічні.

«Склади мікротекст» – учні створюють власне коротке оповідання на основі ключових слів із тексту.

Порівняння орфоепічних норм української та румунської мов

Параметр	Українська мова	Румунська мова	Порівняння
Наголос	Динамічний, рухомий; може змінюватися у слововформах (напр. <i>dǎru, doru</i>)	Переважно стабільний на передостанньому складі, рідше на останньому	В українській наголос може переноситися, у румунській – більш фіксований
Голосні	6-7 фонем, чітке розрізнення між короткими й довгими, закритими й відкритими	7 фонем, зокрема носові (<i>â, î</i>); чітка артикуляція без редукції	У румунській часто використовується носова вимова, в українській – немає
Приголосні	М'які та тверді приголосні; палаталізація; дзвінки/глухі	Менше м'яких приголосних, велике значення передньоязикових приголосних; асиміляція	В українській сильніше проявляється м'якість і розрізнення дзвінких/глухих
Сполучення приголосних	Часто допускаються групи з 2-3 приголосних на початку та всередині слова (напр. <i>vesn 'янка</i>)	Зазвичай простіші групи приголосних, рідше тріади	В українській більше складних консонантних сполучень
Інтонація	Мелодійна, синтаксично залежна, багато змін у питальних і окличних реченнях	Мелодійна, але більш монотонна у простих реченнях; питальна інтонація піднімається на кінці	Українська інтонація більш гнучка у вираженні емоцій і смислу
Редукція голосних	У ненаголошеному положенні голосні редукуються (особливо <i>o → i</i> чи <i>e</i>)	Мінімальна, голосні вимовляються чітко	Важливо для орфоепічних вправ при навчанні дітей
Акцент на словотворенні	Наголос може змінюватися при відмінюванні і словотворенні	Зазвичай стабільний наголос; зміни зрідка	Потрібно враховувати при навчанні читання та вимови

Види мовленнєвих умінь молодших школярів

У процесі опанування української мови як державної молодші школярі повинні оволодіти чотирма основними видами мовленнєвої діяльності: *говорінням, слуханням-розумінням, читанням і писанням*. Кожне з цих умінь має власну структуру, специфіку формування та важливе значення для розвитку комунікативної компетентності дітей, зокрема учнів шкіл з мовами навчання національних меншин.

Говоріння є провідним видом продуктивної мовленнєвої діяльності, адже передбачає усне вираження думки та уміння будувати зв'язні висловлювання відповідно до ситуації спілкування. Формування цього вміння охоплює розвиток діалогічного й монологічного мовлення, добір лексичних і граматичних засобів, опрацювання норм літературної вимови та інтонаційної виразності. Для учнів, які вивчають українську мову як другу, особливо важливо забезпечити опору на наочність, мовні моделі та різноманітні мовленнєві ігри, що стимулюють природне включення дітей у комунікативні ситуації.

Слухання-розуміння є основою засвоєння другої мови, адже передбачає сприймання усного мовлення та розуміння його змісту. Учні мають навчитися виділяти головну думку, розпізнавати ключову інформацію, розуміти інтонаційні відтінки та виконувати інструкції, сприйняті на слух. Ефективному формуванню цього уміння сприяють: розвиток фонематичного слуху, систематичне прослуховування коротких текстів, інструкцій і діалогів, а також вправи на передбачення змісту та аналіз почутого. Для дітей з іншим рідним мовним середовищем доречним є використання порівняльних завдань, які допомагають уникати міжмовної інтерференції.

Читання забезпечує оволодіння учнями змістом писемного мовлення та формує важливі пізнавальні навички. Воно включає читання вголос і тихе читання про себе. На етапі становлення читацьких умінь учні засвоюють техніку читання – правильність, плавність, виразність і відповідний темп. Паралельно формується вміння розуміти зміст прочитаного тексту, визначати головну думку, відповідати на запитання та будувати простий план. Ефективними є прийоми читання з опорою на наочність, моделювання змісту за малюнками, читання в парах, а також завдання на встановлення відповідності між написаними словами та їх значеннями. Особливо

корисним є зіставлення українських слів із їх аналогами рідною мовою учнів, що сприяє точнішому розумінню й попередженню помилок.

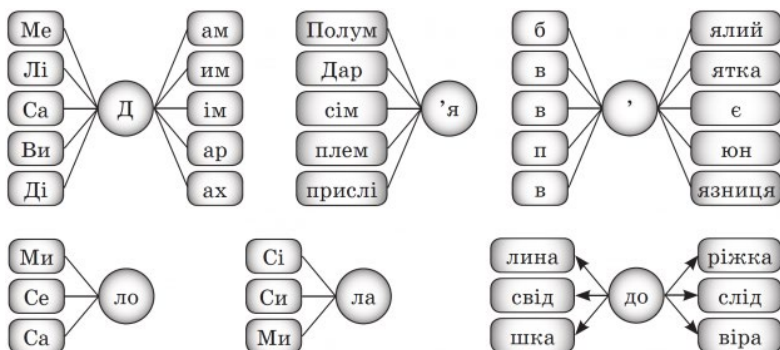
Письмо є продуктивним видом мовленнєвої діяльності, що потребує сформованих графічних, орфографічних та граматичних умінь. Під час письма учні вчать правильно відтворювати букви й поєднання, записувати слова відповідно до орфографічних норм, будувати зв'язні письмові висловлювання – короткі речення, мінітексти, записки, листи. Для формування навичок письма важливо використовувати опорні слова, малюнкові схеми, моделі речень, вправи на доповнення та продовження висловлювань. У школах з навчанням мовами національних меншин особливу увагу приділяють попередженню міжмовних помилок, зокрема у написанні звуко-буквених поєднань, які відрізняються від рідної мови дітей.

Формування всіх чотирьох видів мовленнєвих умінь є взаємопов'язаним процесом. Його основою виступають розвиток фонематичного слуху, збагачення активного й пасивного словника, опанування граматичної будови мови, дотримання орфоепічних та орфографічних норм, а також систематичне залучення учнів до різних видів мовленнєвої діяльності в умовах реальних і змодельованих комунікативних ситуацій. Цілісне поєднання говоріння, слухання, читання й письма створює сприятливі умови для успішного опанування української мови як державної у школах з навчанням мовами національних меншин.

ДОДАТКИ

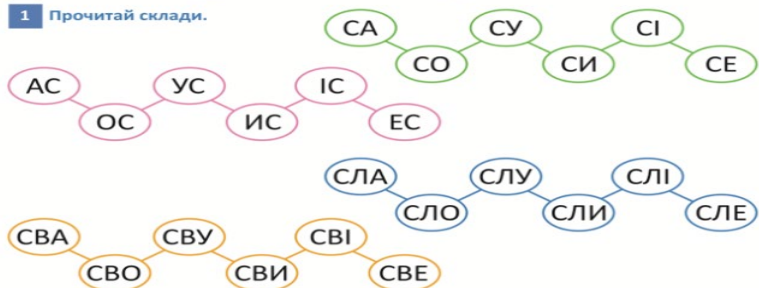
Додаток А

Вправи спрямовані на автоматизацію навичок читання складів або слів у букварний період

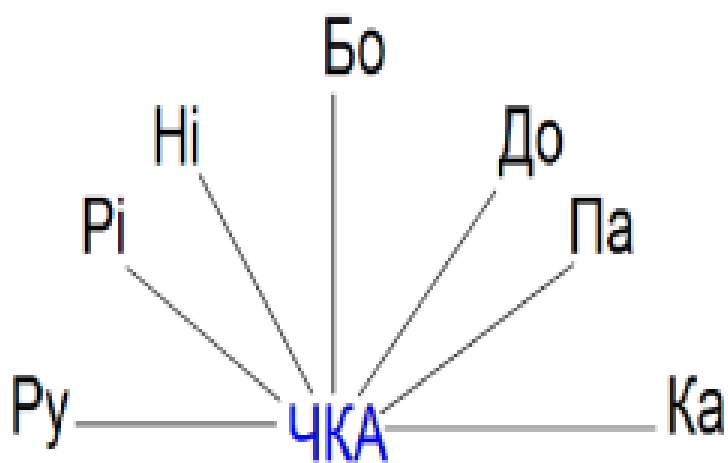
СТРИБУНЦІ

1 Прочитай склади.

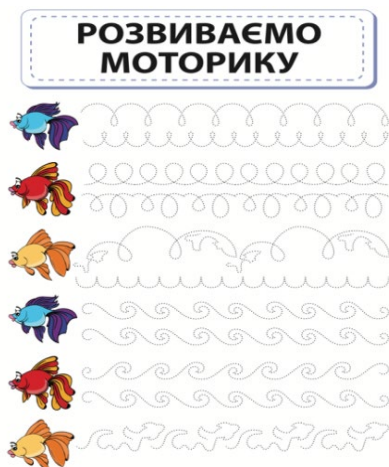
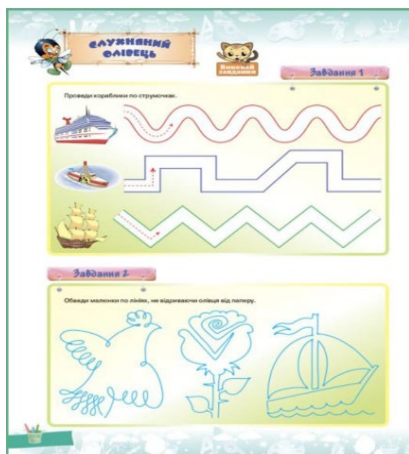

2 Прочитай слова, пришвидшуючи темп читання.

СІК СОН СУП СОМ МУС ОСА СІР СУМ
 СОВА СИЛА СІЛЬ КОСА РОСА САЛО СЕЛО САНИ
 СОУС ОВЕС ОСТРІВ СОСНА СІТКА СУКНЯ ЯСЕНЬ ОСІНЬ

Додаток Б Дидактичні матеріали для навчання письма молодших школярів

Додаток В

Завдання спрямовані на розвиток мовленнєвих умінь молодших школярів

Для чого нам це?

Запропонуйте дитині назвати, що зображено й для чого цей предмет потрібен. Наприклад, подушка потрібна для того, щоб спати; гудзик – щоб застібати одяг.

Також ставте запитання, які стимулюватимуть увагу, пам'ять та логічне мислення:

- Покажи предмети, які схожі за формою.
- Покажи предмети, які ми використовуємо на кухні.
- Чи є тут те, що можна з'їсти?
- Знайди те, що може їхати.
- Покажи те, чим відмикають.
- Що допомагає не змерзнути взимку?
- Покажи те, що потрібно в басейні.
- Що згодиться в темряві?
- Покажи музичний інструмент.
- Знайди те, чим можна копати.

Добірка ілюстрацій
«Серія сюжетних картинок для складання розповіді»

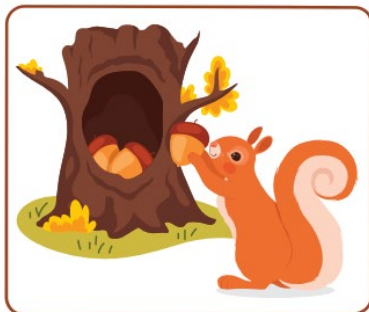
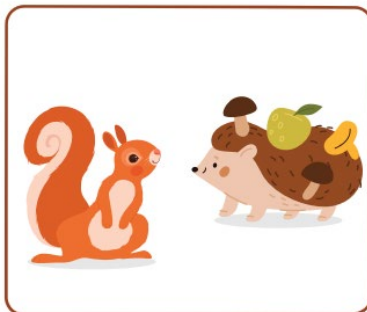
 Розвиток дитини

ЯК БІЛОЧКА ОСІНЬ ЗУСТРІЧАЛА

Одного ранку білочка побачила
жовтий листочок. Отакої, час готуватися!

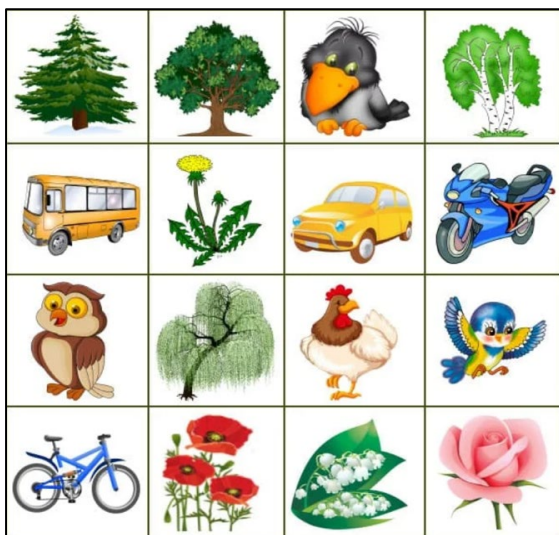
Розкажи, як білочка осінь зустрічала:
які зміни в природі вона помітила,
кого зустріла, що робила.

Вправи на збагачення словникового запасу
Класифікація предметів на групи

ХМАРА СЛІВ

Вибери із запропонованих слів ті, що стосуються теми «ПІЗНАННЯ».
Склади з них хмарку слів, вписавши слова в шаблон різними
кольорами й у будь-якому напрямі.

2

дослідження
почути
халат
цікаво
нове

інформація
побачити
відчинено
читання
школа

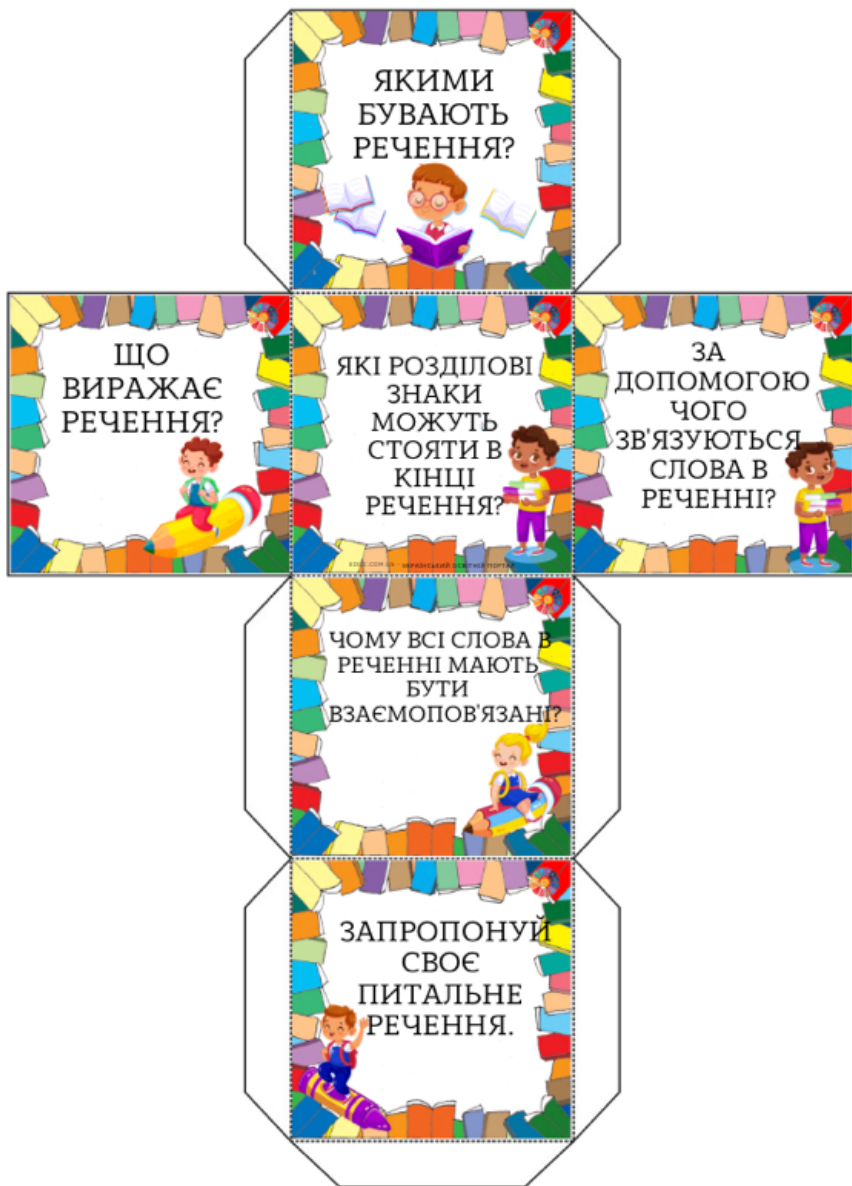
навчання
експеримент
цегла
радість
фотоапарат

спостереження
гроші
мікроскоп
комп'ютер
Я

,

Кубик Блума «Речення»

Навчальне видання

Світлана Захарівна **Романюк**

Оксана Іванівна **Костащук**

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК
ДЕРЖАВНОЇ В ШКОЛАХ З МОВАМИ НАВЧАННЯ
НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН**

Навчально-методичний посібник

Відповідальний за випуск – **С.З. Романюк**

Літературна редакторка – Чекановська Ю.Ю.

Технічний редактор – Арич Н.Д.

Підписано до друку 06.04.2026. Формат 60х84/16.

Електронне видання.

Ум.-друк. арк. 7,1. Обл.-вид. арк. 7,6. Зам. Н-040.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.